

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Husitská teologická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Střídavá péče – klady a zápory

Shared Custody – Advantages and Disadvantages

Vedoucí práce: PaedDr. Mgr. Hana Žáčková

Autor: Bc. Veronika Bohadlová, DiS.

Praha 2014

Poděkování

Děkuji všem, kteří mi pomáhali při získávání informací pro vznik této práce. Zejména děkuji PaedDr. Mgr. Haně Žáčkové za vstřícnost, podnětné rady a odborné vedení diplomové práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem Střídavá péče – klady a zápory napsala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů a moje práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 23. 4. 2014

Veronika Bohadlová

Anotace

Diplomová práce „Střídavá péče – klady a zápory“ se zaměřuje na střídavou péči jako jednu z možností porozvodového uspořádání. Teoretická část shrnuje důležitou pozici rodiny v životě dítěte, postavení rodičů a dítěte v období rozvodu a zabývá se střídavou péčí o dítě po rozvodu. Detailněji poukazuje na klady a zápory střídavé péče a shrnuje předpoklady pro úspěšnou realizaci.

Průzkum zjišťuje názory odborné veřejnosti na střídavou péči, na její pozitivní a negativní stránky a důležité aspekty jako jsou vhodný interval a vhodný věk pro střídavou péči u dítěte. Problematiku dokresluje kazuistika lidí, kteří mají se střídavou péčí osobní zkušenost.

Cílem práce je poukázat na aspekty, na které je nutné se při volbě tohoto porozvodového uspořádání zaměřit.

Annotation

The thesis „Shared Custody – Advantages and Disadvantages“ focuses on joint custody as one of post-divorce arrangements. The theoretical part summarizes important position of a family in child's life, the position of parents and children in the time of divorce, and covers shared custody after divorce. It points out pros and cons of shared custody in more details and summarizes presumptions for its successful implementation.

The survey represents opinions of professionals on shared custody, its pros and cons as well as important criteria such as suitable time interval and suitable child's age for joint custody. In addition, personal experience case studies are added for better illustration.

The aim of the thesis is to point out aspects that are necessary to focus on while choosing this type of post-divorce arrangement.

Klíčová slova

Rodina, rozvod, dítě a rozvod, porozvodová péče, střídavá péče

Keywords

Family, divorce, child and divorce, post-divorce care, shared custody

OBSAH:

ÚVOD	8
1 RODINA	10
1.1 VÝVOJ RODINY	10
1.2 ZNAKY SOUČASNÉ RODINY	11
1.3 FUNKCE RODINY	13
1.4 POTŘEBY DÍTĚTE	14
2 ROZVOD	15
2.1 FÁZE ROZVODU	16
2.2 DÍTĚ A ROZVOD	17
2.3 RODIČE A ROZVOD	20
2.4 SYNDROM ZAVRŽENÉHO RODIČE	23
2.5 PRÁCE S RODINAMI V ROZVODU	24
2.5.1 <i>Poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy</i>	24
2.5.2 <i>Sociální pracovník z oddělení sociálně právní ochrany dětí</i>	24
2.5.3 <i>Mediace</i>	25
2.6 ÚPRAVA POMĚRŮ PO ROZVODU	25
2.6.1 <i>Výhradní péče jednoho rodiče</i>	26
2.6.2 <i>Společná péče</i>	27
2.6.3 <i>Střídavá péče</i>	28
3 STŘÍDAVÁ PÉČE	29
3.1 LEGISLATIVA	29
3.2 ZAHRANIČNÍ ZKUŠENOSTI	31
4 KLADY A ZÁPORY STŘÍDAVÉ PÉČE	33
4.1 KLADY STŘÍDAVÉ PÉČE	34
4.1.1 <i>Klady pro dítě</i>	34
4.1.2 <i>Klady pro rodiče</i>	34
4.2 ZÁPORY STŘÍDAVÉ PÉČE	35
4.2.1 <i>Zápory pro dítě</i>	35
4.2.2 <i>Zápory pro rodiče</i>	36
4.3 PŘEDPOKLADY PRO STŘÍDAVOU PÉČI	37
4.4 REALIZACE STŘÍDAVÉ PÉČE	40
4.4.1 <i>Věk dítěte</i>	40
4.4.2 <i>Intervaly střídání</i>	40
4.4.3 <i>Ekonomické hledisko</i>	41
5 PRŮZKUM	42
5.1 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU, CÍL PRŮZKUMU, HYPOTÉZY, ÚKOLY PRŮZKUMU	42
5.2 METODIKA PRŮZKUMU	42
5.3 VÝSLEDKY A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ PRŮZKUMU	43
5.3.1 <i>Charakteristika respondentů</i>	43
5.3.2 <i>Vyhodnocení průzkumu</i>	46
5.4 ZÁVĚRY PRŮZKUMU	55
6 KAZUISTIKY	58
7 DISKUZE	64
ZÁVĚR	67

POUŽITÉ ZDROJE	68
SEZNAM PŘÍLOH.....	72

Seznam zkratk

ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
SP	Střídavá péče
SZR	Syndrom zavrženého rodiče
NOZ	Nový občanský zákoník

ÚVOD

V posledních letech se počet rozvodů pohybuje pod hranicí 30 tisíc rozvodů za rok. Vzhledem k vysoké míře rozvodovosti se nepřehlédnutelné množství rodin s dětmi rozhoduje o tom, jaké uspořádání po rozvodu bude pro ně to nejvhodnější. Rozvod nebo také rozchod nesezdaných rodičů je náročnou životní situací pro všechny zúčastněné. Dítě ztrácí často kromě rodičů i širší rodinu – prarodiče a další příbuzné, ztrácí zázemí, své důležité vzory. Střídavá péče je jednou z možností porozvodového uspořádání péče o děti. Dítě svěřené do střídavé péče pobývá u každého z rodičů po určité časové období. Přihlédneme-li k počtu osob, kterých se rozvod týká, je střídavá péče o děti po rozvodu velmi aktuálním tématem.

Vhodnost střídavé péče je již delší dobu předmětem odborných i laických diskuzí. Jak i název této práce napovídá, střídavá péče má své četné klady a zároveň neopomenutelné zápory. Není řešením aplikovatelným pro všechny rodiny po rozvodu. Záměrem této práce je poukázat na aspekty, na které je dobré se při volbě tohoto porozvodového uspořádání zaměřit.

Zásadní vliv na to, jak se dítě s rozvodem vyrovná, je přístup rodičů. V případě, že svádí mezi sebou o dítě boj, bude to mít horší následky než v případě, že jsou spolu schopni komunikovat a dohodnout se rozumně na tom, jak bude probíhat další kontakt mezi nimi a dítětem.

Většina soudních řízení ohledně porozvodové péče končí ve prospěch matky a otců bývá stanoven rozsah styku. Je nezbytné zmínit, že ne všichni otcové o svěřeni do své či střídavé péče usilují. Oba rodiče jsou součástí působení na vývoj osobnosti dítěte a je vhodné, pokud není přítomna nějaká patologie, aby dítě zůstalo v kontaktu s oběma rodiči.

Teoretická část práce je rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola o rodině vymezuje definici rodiny, zabývá se významem rodiny, jejím vývojem a hlavními funkcemi pro správný rozvoj jedince. Druhá část je zaměřena na rozvod a jeho následky. Zabývá se fázemi rozvodu, dopady rozvodu na dítě, syndromem zavrženého rodiče a typy porozvodového uspořádání v České republice. Ve třetí kapitole je popsána možnost střídavé péče o dítě. Zmiňuje legislativní rámec a zkušenosti ze zahraničí. Čtvrtá kapitola detailněji shrnuje klady a zápory střídavé péče, s uvedením předpokladů k realizaci.

Dotazníkové šetření zkoumá názor na střídavou péči z pohledu odborníků, kteří se setkávají ve své praxi s rozvádějícími se nebo rozvedenými rodinami. Právě tito odborníci

často předkládají rozcházejícím se partnerům klady a zápory jednotlivých porozvodových uspořádání. Šetření se zaměřuje na shrnutí kladů a záporů tohoto uspořádání rodiny po rozvodu či rozchodu rodičů hlavně z pohledu právníků, psychologů, pedagogů a sociálních pracovníků z odboru sociální péče o dítě. Uvedené kazuistiky doplňují pohled na klady a zápory střídavé péče z hlediska těch, kteří jí sami praktikovali nebo praktikují. Diskuze shrnuje výsledky průzkumu, závěry vycházející z kazuistik porovnané s teoretickým rámcem.

Cílem diplomové práce je shrnout předpoklady pro realizaci, klady a zápory střídavé péče, přiblížit střídavou péči jako jednu z možností porozvodového uspořádání rodiny. Předložit důležité aspekty, které působí na dítě v období rozvodu, se zaměřením na porozvodové uspořádání střídavé péče. Současně průzkumem zjistit názory odborné veřejnosti na klady a zápory střídavé péče a předpoklady její realizace.

Diplomová práce si klade otázky: Jaké kladné aspekty má střídavá péče? Jaké má záporné aspekty? Jaké jsou předpoklady pro úspěšnou realizaci střídavé péče? Jaký je nejlepší interval střídavé péče, vhodný věk dítěte? Jaká legislativa se dotýká střídavé péče?

1 RODINA

Psychologický slovník definuje rodinu jako „společenskou skupinu spojenou manželstvím nebo pokrevními vztahy a odpovědností a vzájemnou pomocí.“ (HARTL, HARTLOVÁ 2004, s. 512).

„Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.“ (Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník – dále NOZ, § 655)

Vágnerová (2005, s. 28–33) označuje rodinu jako nejvýznamnější sociální skupinu, která má vliv na rozvoj psychiky člověka. Rodina poskytuje modely chování, základní zkušenosti, které mají vliv na nakládání jedince s informacemi. Pro dítě by měla být rodina zdrojem pocitu jistoty a bezpečí, vytváří základní postoje dítěte, podílí se na rozvoji sebedůvěry jedince. Matějček (1994a, s. 12–17) pojí vznik rodiny s potřebou děti připravit na život, vzdělávat a ochraňovat. Za nejvýznamnější považuje potřebu životní jistoty v rodině.

„Rodina, skupina jedinců spojených pokrevními svazky, manželstvím nebo adopcí, která vytváří ekonomickou jednotku, a její dospělí členové zodpovídají za výchovu dětí. Ve všech známých společnostech existuje nějaká forma rodiny, ale charakter rodinných vztahů je velmi variabilní. V moderní společnosti převažuje rodina nukleární, ale známe i řadu typů rozšířené rodiny.“ (GIDDENS 1999, s. 552) Rodina představuje skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou odpovědni za výchovu dětí.

1.1 Vývoj rodiny

Rodina ochraňuje své členy, nemění své vnitřní řády a vyrovnává změny vzniklé v interakci s okolím. Dlouho byla rodina sociology vnímána jako stabilní prvek. Až do poloviny dvacátého století se rodina výrazně nelišila od toho, čím byla na počátku civilizace. Rodina je stabilizující složkou společnosti, ať už vypadá jakkoliv. Společnost ztrácí svou sílu v případě, že lidé přestávají naplňovat své rodinné povinnosti. Důraz na rodinný život najdeme jak v knihách Bible, tak i ve spisech jiných náboženství. Křesťanství považovalo manželství za nerozlučitelné a rodinu za celoživotní závazek. Rodina byla vzorem pevného uspořádání, veřejný prostor byl pak místem pro svobodu a rovnost. (MOŽNÝ 2006, s. 14–16)

Collins v roce 1985 (in MOŽNÝ 2006, s. 17) charakterizoval základní vývojové etapy rodiny. Počátky párové rodiny datuje do období asi milion let před naším letopočtem, je charakteristická silnou sexuální touhou a spoluprací ve výchově potomstva. Vznik složitější sítě širší rodiny datuje asi do roku 8 000 před naším letopočtem, kde jsou již mezi rodinami ekonomické a snubní výměny. V 17. a 18. století se objevuje nukleární rodina, kde muž zajišťuje rodinu ekonomicky a sociálně a žena má na starost péči o domácnost. V druhé polovině 20. století vzrůstají snahy k zrovnoprávnění postavení ženy a muže ve spojitosti s rodinou. Všeobecně se zvyšuje zaměstnanost žen. Rodina má nové formy: zvyšuje se počet rozvodů, opakovaných manželství, nesezdaných soužití a jednočlenných domácností.

Možný (2006, s. 18–25) poukazuje na to, že z lidského páru se stane rodina až narozením prvního dítěte a hovoří o tom, že láska je dnes jedinou legitimní pohnutkou k založení rodiny. Rodičovství bylo v tradiční společnosti tou nejpřirozenější věcí, ale v současnosti se pohled mění. Mateřství se stalo pro ženy možností vědomé volby. Jako nejdůležitější změny dále uvádí: legitimizace předmanželského sexu; možnost rozhodnout se o početí použitím antikoncepce; možnost svobodné volby partnera; nástup formálních institucí, které mohly zastoupit některé funkce rodiny; snížení počtu potomků; v prodlužujícím se životě ženy je již etapa mateřství poměrně krátkou epizodou, profesní kariéra je pro některé ženy stejně důležitá jako pro muže. Pro postmoderní rodinu je charakteristická variabilní struktura, kde členové mají individualizované role, je typická slabým mezigeneračním přenosem a slabou autoritou. Na významu nabývají i jiné typy domácností. Tradiční rodina, tedy domácnosti složené z manželského páru s dětmi v současné Evropě tvoří asi jen jednu čtvrtinu.

1.2 Znaký současné rodiny

Giddens (1999, s. 160) zmiňuje čtyři znaký současné rodiny v západní společnosti. Rodina je monogamní, avšak se spíše jedná o sériovou monogamii. Člověk během života vystřídá více partnerů. Dalším znakem je představa naplnění romantické lásky, která je často nenaplněna a vede k rozvodu. Třetím znakem je patrilinearita a neolokalita. Patrilinearitou rozumíme, že má dítě příjmení po otci a majetek se dědí z otce na syna. Neolokalitu chápeme jako vytvoření nové domácnosti mimo původní bydliště rodičů. Čtvrtým znakem je charakter nukleární rodiny, tedy rodina obou manželů s dětmi.

„Současnou rodinu charakterizuje: větší závislost na státu, větší nezávislost na okruhu příbuzných, větší nezávislost manželů na rodině. Lidé požadují větší skupinovou i osobní nezávislost a zároveň se dostávají do větší závislosti na veřejné sféře.“ (SINGLY 1999, s. 10)

V současné rodině žena získala některá práva a povinnosti, která kdysi příslušela mužům. Muži naopak ztrácejí dřívější výsadní postavení. Vztahy dětí a rodičů jsou více partnerské. Díky poklesu sousedských vztahů je často rodina více uzavřena před společností. Rodina se zmenšuje, zvedá se počet samostatně žijících osob a osamělých matek s dětmi. Dalším znakem je dezintegrace. Rodina společně tráví čím dál tím méně času. Nesdílejí společně své radosti a starosti, vážne mezi nimi komunikace. Často se jednotliví členové rodin soustředí na uspokojení svých vlastních potřeb a zájmů. Značně se zvýšilo i pracovní vytížení často obou rodičů. Důsledkem toho je málo času na děti, což bývá kompenzováno materiálně. V současné společnosti dochází častěji k rozvodům. V České republice se rozvádí téměř každé druhé manželství, k tomu je nutné přičíst také nesezdané páry. Přes třicet tisíc dětí tak ročně přichází o stálý a přímý kontakt s jedním z rodičů. (KRAUS 2008, s. 79–88)

„Současná česká rodina je křehká, ve srovnání s minulostí málo stabilní a malá“ (MATOUŠEK 2013, s. 302). Dle porovnání výsledků sčítání lidu v roce 1961 a 2001 se trvale snižuje počet domácností, kde žijí společně muž a žena (s dětmi i bez nich). Ze 75 % se podíl takových domácností snížil pouze na 55 %. Zároveň je patrný téměř dvojnásobný nárůst domácností s jedním členem a to z 16 % na 30 %. Rapidně vzrostl z 8 % na 15 % také podíl domácností rodin neúplných s jedním rodičem a dítětem či dětmi. V 85 % se jedná o matku s potomky. Dalším pro nás zajímavým výsledkem je nárůst rozvodovosti. V současnosti je pravděpodobnost 45 %, že uzavřené manželství skončí rozvodem. Často lidé uzavírají další manželství. Téměř ve třetině dnes uzavíraných manželství je alespoň jeden z manželů již po rozvodu. Tím se podstatně mění situace mnoha dětí. Děti mají nové otce či matky a další nevlastní sourozence. Což může vést k mnoha složitým situacím, náročným pro všechny zúčastněné. Od roku 1994 je trendem klesání porodnosti. Roste počet rodin s jedním dítětem či zcela bezdětných. Častějším jevem je také odkládání mateřství na pozdější dobu. V roce 2000 bylo v České republice 6 % matek starších 35 let. Jedná se většinou o ženy, které se rozhodly pro studium vysokých škol a následně pro kariéru a založení rodiny odsunuly na později. (HELUS 2007, s. 137–148)

1.3 Funkce rodiny

Mezi základní funkce rodiny řadíme: ekonomické zajištění, emocionální podpora všech členů rodiny a výchova dětí. Pro naplnění těchto funkcí by měla mít rodina jisté kompetence. Mezi tyto kompetence počítáme zajištění a následné hospodaření s příjmy, zajištění bydlení, udržení domácnosti odpovídající potřebám rodiny. Další kompetence jsou v oblasti komunikace – schopnost řešit konflikty, spojení se širší rodinou a kontakt se sociálním prostředím. Mezi výchovné kompetence rodičů patří přijímání dětí, vnímání a naplňování jejich potřeb, určování pravidel chování a kontrola nad dětmi, i když nejsou přímo s rodiči. (MATOUŠEK 2013, s. 302–304)

Helus (2007, s. 149–151) zmiňuje deset základních funkcí rodiny, díky kterým můžeme rodinu, která tyto funkce splňuje, označit jako funkční. První funkcí rodiny je uspokojení základních, primárních potřeb dítěte v jeho raných stádiích života. Jedná se o uspokojení biopsychických potřeb, pocitu bezpečí, potřeb lásky, životního rytmu a potřeb intenzity podnětů. Druhou funkcí je uspokojení potřeby domova, potřeby mít svou matku a svého otce a následně se s nimi identifikovat. Pro vytvoření bazální životní jistoty je potřeba vložení se do péče a do dění rodiny, pocit spolehlivých a láskyplných mezilidských vztahů. V případě, že je uspokojování této potřeby nějak problematizováno vznikají počátky poruch a zpomalení osobnostního rozvoje. Třetí úlohou rodiny je poskytnutí prostoru pro aktivní projev a seberealizaci dítěte ve spolupráci s okolím. Vytváří se vědomí vlastního já jako aktéra okolního dění. Čtvrtá funkce – rodina vede dítě k chápání hodnot předmětů rodinného vybavení. Tím se dítě seznamuje s hodnotou věcí, jak s nimi zacházet, poznává hmotný svět. Dítě má také nějaké specifické osobní věci, tím rozlišuje, co znamená „já mám, my máme“. Pátou funkcí rodiny je určení prožitku dítěte jako muže nebo ženy. Vzorem jsou rodiče, prarodiče i sourozenci. Šestou úlohou rodiny je poskytnout dítěti vzory a příklady. Skrze napodobování a lásku dítě poznává ve druhém osobnost a samo chce být taky osobností. Sedmým úkolem rodiny je zakládat a rozvíjet zodpovědnost, úctu, ohleduplnost. Dítě je součástí rodinných činností a tak se učí, co patří k životu. Osmou funkcí rodiny je umožnit dítěti skrze širší rodinu (rodiče, prarodiče, strýce, tety, sourozence, atp.) pochopit mezigenerační vztahy, také lidi různého věku, založení a postavení. Devátým úkolem je skrze rodinu a přátele přiblížit povědomí o širším okolí, společnosti a celém světě. Pokud má dítě v rodině stabilní zázemí není pro něj problém konfrontace se složitějším světem s jeho různými potížemi a pokušeními. Desátou funkcí rodiny je poskytnout dítěti útočiště,

vyslechnout ho v případě radostí i strastí. Díky dobrému zázemí v rodině je mnohem snazší překonat obavy a nejistoty, které v průběhu života přicházejí.

Matějček (1994a, s. 10–11) označil domov za přístav, kam se člověk může vracet ze svých cest. Dobrý domov má naději se předávat na další pokolení. Děti, které měly pěkné dětství, pravděpodobněji vytvoří v budoucnu hezký domov i pro své potomky než ty, které takové štěstí neměly.

1.4 Potřeby dítěte

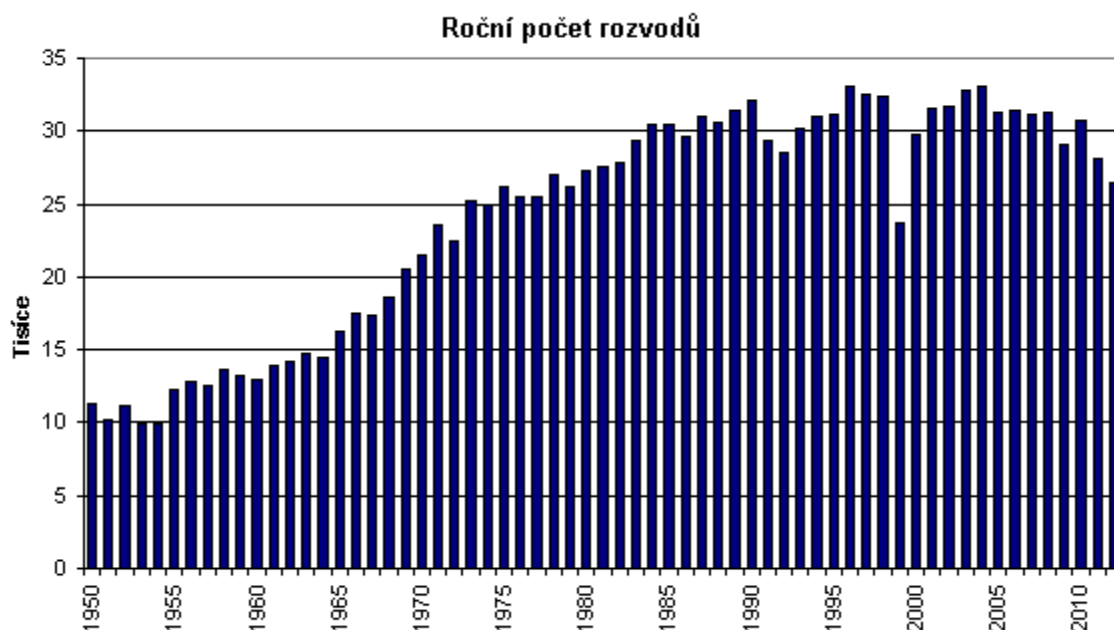
Rodina uspokojuje nejpřirozenějším způsobem základní psychické potřeby dítěte. Jedná se o oboustranný proces, tedy i potřeby rodičů jsou naplněny skrze děti. Hovoříme o pěti základních psychických potřebách dítěte. Prvně se jedná o potřebu podnětů od okolí. Pro správný výkon centrálního nervového systému je nutné vytvořit dítěti dostatečný přísun vnějších podnětů – hrát si s ním, nenechat jej v klidu, mluvit na něho, mazlit se s ním. Druhým požadavkem je potřeba „smysluplného světa“. Z poznatků a prožitků je potřeba vybudovat řád a smysl, který je základem veškerého dalšího učení. Další potřebou je potřeba životní jistoty. Naplnění se děje skrze kontakt s nejbližšími lidmi. Díky těmto citovým vztahům se dítě následně neprojevuje nevhodným způsobem vůči druhým. Čtvrtá je potřeba vlastní společenské hodnoty, být akceptován a oceněn. Utváří se vědomí vlastního já a sebevědomí. Pátou potřebou je vidina životní perspektivy, mít se na co v životě těšit, kam směřovat. Být potřebný pro dítě v jeho vývoji je pro rodiče velkým uvědoměním si vlastního významu a hodnoty. Jedná se o jakousi rodinnou vzájemnost uspokojování duševních potřeb. (MATĚJČEK 1994a, s. 25–31)

2 ROZVOD

Rozvod je jediným možným způsobem zániku manželství za života manželů. V případě, že manželé mají nezletilé děti, je nutné nejprve rozhodnutí soudu o tom, komu budou děti svěřeny do péče a jak bude v případě svěření do péče jednoho rodiče upraven styk s druhým rodičem na dobu po rozvodu.

V roce 2012 bylo rozvedeno celkem 26 402 manželství. Z tohoto počtu bylo 57,5 % s nezletilými dětmi. Vývoj rozvodovosti v ČR v minulých letech znázorňuje graf č. 1. V posledních letech dochází ke snížení rozvedených manželství s nezletilými dětmi, důvodem je větší zastoupení rozvodů dlouhotrvajících manželství, kdy již společné děti dosáhly zletilosti. Také se bezpochyby odráží i nízká úroveň plodnosti posledních let a úroveň sňatečnosti. (<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>, cit. 15. 2. 2014)

Graf č. 1 Počet rozvodů v ČR

zdroj: ČSÚ, 2014

Rozvod patří mezi velmi náročné životní situace. Matoušek (2003, s. 132–139) uvádí tři stránky rozvodu: ekonomickou, právní a osobní. Odhadem trvá lidem 2 až 5 let než se s rozvodem srovnají. Většina společností rozvod umožňuje s výjimkou společností, ve kterých bylo významné křesťanství. Církevní tabu (co Bůh spojil, člověk nerozlučuj) je

jedním z důvodů, který vede k apriornímu odsuzování rozvodů. V dnešní společnosti již není regulován výběr partnerů, jako tomu bylo dříve, kdy bylo naprosto běžné, že rodiče domlouvali budoucí svazky. Tempo společenských změn je jedním z faktorů vedoucích v civilizovaných společnostech k rostoucímu počtu rozvodů. Mění se modely rodinného chování, vedle sebe žijí generace, které pohlížejí na institut rodiny rozdílně. Rozhodování soudů o tom, kdo bude po rozvodu pečovat o děti, se stalo i v České republice v posledních letech předmětem kritiky obhájců otcovských práv. Kolem 90 % dětí je svěřováno do péče matek. Tato zvyklost se vyvinula v druhé polovině 19. století a stala se v západních zemích nepsaným pravidlem na začátku 20. století. R. A. Warshak (1996, s. 15) nazývá tuto zvyklost kultem mateřství, který se zakládá na dvou předpokladech: 1. Žena je od přírody lepším rodičem než muž, 2. Matka je pro dítě důležitější než otec. Tyto předpoklady však dnešní věda nepotvrzuje. Psychologické výzkumy naopak prokazují, že přítomnost otce v rodině má pozitivní dopad na školní výsledky dětí. Výzkumy nezjistily ani významné rozdíly ve schopnosti péče otců a matek o malé děti. Soudy by tedy měly zkoumat rodičovskou způsobilost bez ohledů na pohlaví rodiče a svými rozhodnutími by měly pomáhat společné péči obou rodičů. Během rozvodového řízení jsou nepřátelské pocity extrémní, jen výjimečně jsou schopni rozvádějící se spolu hrát fair play. Mnohem častěji se vzájemně pomlouvají, padají výčitky a klamání. Rozhodnutí k rozvodu není většinou otázkou okamžiku. Předchází mu různě dlouhá krize manželství. (MATOUŠEK 2003, s. 132–139)

2.1 Fáze rozvodu

Matějček (1994b, s. 133–134) hovoří o třech stádiích rozpadu manželství. „Manželský nesoulad“, který vzniká z menších i větších konfliktů, kdy partneři hledají složitě jejich řešení. Manželský nesoulad v některých případech přechází do „manželského rozvratu“, kdy je narušena některá základní funkce rodiny. Rozvrat může být akutní nebo dlouhodobý a někdy přechází ve třetí etapu – rozvod. Rozvod je úředně deklarované ukončení manželství. Rodinný rozvrat i rozvod narušují vývoj osobnosti dítěte. Dítě trpí rozpadem rodiny v každém věku, i když se některé projevy liší jak podle věku, tak podle pohlaví.

Plaňava (2000, s. 157–159) rozděluje rozvodový proces do čtyř etap, které se vzájemně prolínají. Partneři se mohou nacházet v tu samou chvíli v odlišných etapách.

„1. etapa: Protahovaná manželská krize s narůstajícím rozvodovým potenciálem.“ Pro tuto fázi je charakteristický pokles každodenní spolupráce, vytrácení intimity, zvyšuje se

intenzita hádek nebo naopak mlčení, je narušena manželská solidarita. Někdy se objevuje přímá či nepřímá manipulace s dětmi. Zvyšuje se rozvodový potenciál, na jehož základě se dá posoudit, zda zapojit manželskou terapii či nikoliv.

„2. etapa: Rozvodové rozhodování a rozhodnutí.“ Převažuje negativní bilancování manželství. Zpětné hodnocení vztahu je ovlivněno aktuálními frustracemi a negativními prožitky. V této fázi dochází někdy k asymetrickým pohledům manželů na rozvod. Jeden ho propaguje, druhý zamítá. Někdy je zapojeno i okolí manželů a je doprovázeno snahou získat děti na svou stranu.

„3. etapa: Rozvodové jednání.“ Rozvádějící se manželé sdělují svému okolí své rozhodnutí, podávají návrh soudu. Vyskytuje se množství variant zapojení dětí. Stupňuje se tlak na děti s úmyslem získat je na svou stranu a tím poškodit druhého rodiče nebo získat v dítěti oporu, důvěrníka. Další variantou je naopak přehlížení dětí, ignorace jejich pocitů.

„4. etapa: Dokončení manželské separace (psychologické i prostorové) a utváření porozvodového životního stylu.“ Jedná se o porozvodovou rekonstrukci a adaptaci na novou situaci.

2.2 Dítě a rozvod

Rozvod je zátěžovou situací pro všechny zainteresované, u dětí je ohrožen především pocit jistoty a bezpečí. Jedná se o významnou ztrátu, s kterou je potřeba se vyrovnat. Dopady pro děti mohou být ireverzibilní, ale i reverzibilní, záleží na průběhu celého procesu rozvodu a na přístupu a chování rozvádějících se rodičů. (PLAŇAVA 2000, s. 166–169) Starší děti si mnohdy kladou na sebe vinu za rozvod. Dítě chce mít stále oba své rodiče, cítí však hrozbu ztráty jednoho z nich. Odchod otce či matky z jejich každodenního života bývá těžkou ztrátou. Chybí jim možnost identifikace s mužskou (či ženskou) rolí. (MATOUŠEK, UHLÍKOVÁ 2005, s. 57–74)

Děti často nechápou co se děje, i když třeba znají jiné děti, které si rozvodem rodičů prošly. Děti si rozvod nepřejí, vnímají rozchod rodičů značně těžce. První rok po rozvodu bývají děti podrážděné, zuřivé, objevují se u nich obavy, pocity provinění, někdy i deprese. Tři hlavní obavy dětí jsou strach z odloučení, představy o opětovném sjednocení rodičů a pocit odpovědnosti za vzniklou situaci. Reakce se liší dle věku i pohlaví dítěte a jsou reflexí toho, co děti trápí. (TEYBER 2007, s. 6–27)

- **Novorozenec a kojeneček (do 1 roku)**

Několikaměsíční kojenci se usmívají, když se na ně smějí jejich rodiče, v případě, že tomu tak není, ukážou se negativní projevy i na nich. (SMITH 2004, s. 41) V tomto věku děti nechápou význam většiny slov, vnímají však rodinnou atmosféru. V případě, že je rodič v pohodě, přenáší se klid i na dítě, pokud jsou v rodině hádky, zpravidla se to projeví i na dítěti. Může se objevit větší plačtivost, neklid, časté buzení. (ŠPAŇHELOVÁ 2010, s. 85-127)

- **Batole (1–3 roky)**

Dítě již vnímá smysl slov, chápe jednoduché spojitosti. Rozvíjí se jeho fantazie, své pocity může promítat do hry. Je dobré jej pozorovat při hře, do které se může projevit jeho vztek, smutek. Děti bývají více vzteklé, trpí neklidným spánkem, mohou se objevovat noční můry a děsy. (tamtéž)

- **Předškolní věk (3–6 let)**

V tomto věku děti reagují na rozchod rodičů především hněvem a smutkem. Chlapci bývají více vzteklí, hlasití a podráždění, narušují hry s ostatními a někdy jsou raději sami. U dívek je to obdobně, u některých se objevuje náhlá proměna a úsilí získat dospělou roli. Chovají se velice poslušně, okolí poučují a napomínají, jako to dělají dospělí. Děti bývají plačtivější, vyžadují větší pozornost. Někdy u dětí dochází k regresi (začnou si cucat palec, vyžadují pomoc s jídlem atp.). Projevuje se nejistota a strach z odloučení také od druhého rodiče. (TEYBER 2007, s. 6–27)

- **Mladší a starší školní věk (6–12 let)**

Teyber (2007, s. 6–27) označil rozvod pro děti ve věku 6–8 let jako mimořádně obtížný. Primární reakcí je smutek, doplněn nápadnou plačtivostí. Děti touží po rodiči, který odešel, navíc mají sklon věřit tomu, že je rodič odmítl. Pocit odmítnutí vede ke sníženému sebehodnocení a následně se může zhoršit školní prospěch. Chlapci mohou trpět více než dívky, silně postrádají otce. Ve věku 9–12 let bývá hlavní reakcí hněv a vztek. Děti se zlobí na oba rodiče, především pak na toho, kdo dal impuls k rozvodu. Často se přiklání k jednomu rodiči a toho druhého obviňují. Někteří rodiče se v těchto konfliktech angažují. Typickými pocity jsou beznaděj, smutek, osamělost. Dochází často ke zhoršení školního prospěchu. Děti si mohou stěžovat na fyzické obtíže. Někdy se snaží pomoci rodičům a tím se připravují o dětství. (TEYBER 2007, s. 6–27)

- **Dospívání (12–20 let)**

Dospívající se rmoutí jako děti a zároveň se již považují za dospělé a začínají chápat život dospělých. Mývají obavy, zda dokáží v budoucnu navázat důvěrné vztahy. (SMITH 2004, 45–46) Reakce dospívajících se mnohdy liší. Většina se vyrovnává s rozvodem rodičů lépe než mladší děti. Již se jsou více samostatní a nepotřebují tolik péče. Někteří se více věnují svým plánům do budoucna, objevují se u nich často obavy o budoucnost. Problémy mohou mít také adolescenti, kteří jsou zatahováni rodiči do jejich konfliktů, nutí-li je přiklonit se za jednoho či druhého rodiče. Může se objevit i urychlení vývoje, kdy především dívky pomáhají v domácnosti, mladším sourozencům i rodičům. Jiní dospívající se snaží z rodiny uniknout, tráví doma co nejméně času. Komunikaci s rodiči se vyhýbají. Nezřídka dochází k nežádoucímu chování, jako je užívání alkoholu, drog, snížení školního prospěchu nebo předčasnému zahájení sexuálního života. (TEYBER 2007, s. 6–27)

Matoušek a Uhlíková (2005, s. 57–74) uvádí následující varianty postavení dítěte v rozvodovém období:

- Rodiče s dítětem komunikují, informují ho o tom co se děje, ujišťují ho, že i po rozvodu bude pro něj zachován kontakt s oběma rodiči. Jedná se například o situaci, kdy se rodiče dohodnou na střídavé péči a dodržují tak dohodu pravidelného kontaktu. Rodiče slovně nepopouzejí dítě proti druhému, mohou však neverbálně nevědomě na něj působit. Dítě si také vytváří své představy o příčinách rozvodu, je však ušetřeno nutnosti rozhodnout se, ke kterému rodiči se má přiklonit.
- Dítě je prostředkem pomsty jednoho rodiče proti druhému. Rodič dítě proti druhému popouzí, brání styku dítěte s rodičem. U dítěte se mohou ze strachu z návštěv u druhého rodiče projevit somatické obtíže (např. nespavost, nechutenství,...).
- Pro rodiče, který s rozvodem není smířen, je dítě stéblem poslední naděje. Při jakékoli příležitosti kontaktuje bývalého manžela, aby s ním řešil sebemenší problémy s dítětem.
- Dítě se stává prostředníkem mezi rodiči. Dítě předává zprávy, bývá vyslýcháno od druhého rodiče o tom, s kým se bývalý manžel stýká, instruováno o tom, co a jak

má s rodičem dělat. Pro dítě je to nepříjemné, může se však naučit této roli využívat ve vlastní prospěch.

- Dítě je pro rodiče, s kterým žije náhradním partnerem, svěřuje se mu a konzultuje s ním všechny své záležitosti. Může tak bránit navázání nových vtaů.
- Rodiče se zabývají sami sebou a svými problémy a dítě zanedbávají.

2.3 Rodiče a rozvod

Pro zdárný vývoj jedince je důležité, aby měl zázemí, které uspokojí jeho potřeby a připraví jej na dospělost. Rodina je stále základem pro vytváření osobnosti dítěte a dává mu základní povědomí pro další život. V dospělosti se řídíme tím, co jsme si osvojili v dětství od svých rodičů a co jsme si sami prožili. K úspěšnému rozvoji osobnosti potřebuje dítě oba rodiče, případně i sourozence. Otec a matka poskytují dítěti vzor ženského a mužského světa, sociálních rolí a modelu partnerského soužití. V případě, že dítě jednoho rodiče postrádá je dítě vystaveno např. nebezpečí nadměrné fixace nebo ambivalence. V případě, že matka vychovává chlapce, může v něm vychovávat hlavně ženské vlastnosti a způsoby chování. Některé matky mají sklon se k synům vázat a bránit jim v osamostatňování, některé naopak do nich reflektují své špatné zkušenosti s muži. Některé matky mají problém s dcerami – brání jim v jejich ženských projevech, mají jim za zlé, když si najdou partnera a založí vlastní rodinu. Obdobné problémové situace mohou nastat, když otec vychovává sám syna či dceru. (VYMĚTAL 2004, s. 107–122)

Rodič, který nemá dítě ve své péči, má mnohdy omezený vliv na rozhodování o budoucnosti svého potomka. Tím může u tohoto rodiče docházet k frustraci. Protože je separován od budoucnosti svého dítěte, je částečně vzdálen i od budoucnosti své. Někdy právě toto vede rodiče k tomu, aby dělali svým bývalým partnerům naschvály. (MATĚJČEK 1994a, s. 33)

Přístup rodičů k dítěti v období kolem rozvodu může mít zmírňující dopady. Plaňava (2000, s. 167) shrnuje úkoly pro rozvádějící se rodiče: „Když už jsme společné žití nezvládli jako manželé, nemělo by to znamenat, že budeme selhávat i jako rodiče, byť rodičovské poslání budeme plnit jinak a za jiných podmínek.“ S tím je spojen důležitý krok k tomu, aby si rodiče nevyřizovali své „účty“ skrze děti. Dalšími úkoly jsou: zajistit potřebnou každodenní péči o děti ve všech fázích rozvodu, ponechat veškeré zájmové aktivity dítěte, zajistit kontakt

s prarodiči a širší rodinou. Každý rodič by si měl postupně vytvářet své interakce s dítětem bez druhého partnera, jedná se o nácvik porozvodového života. Rodiče by měli dětem předávat přiměřené informace o tom, co se děje. Neznamená to zapojit je do rozvodových "tahanic" a sdělit jim vše, ale nedostatek informací zvyšuje pochybnosti a strádání.

Matějček a Dytrych (1994, s. 139–152) rozvádějí podrobněji doporučení, kterými by se měli rozvádějící se rodiče řídit, aby byl negativní dopad na dítě co nejmenší:

- **Nepodceňujte vnímavost dítěte vůči rozvodu**

Dítě je většinou velmi vnímavé k tomu, co se v rodině děje. Dle výzkumů rodiče často podceňují vnímavost svých dětí. U nejmenších dětí do tří let rodiče tvrdí, že se u nich žádné změny neprojeví, obdobně u předškolních dětí a jsou i tací, kteří i dvanáctileté považují za příliš malé děti, než aby se jich rozvod dotýkal. Zkušenosti dětských psychologů tato tvrzení vyvrací - až na ojedinělé případy se rozvod dotýká každého dítěte. Rodiče si často přes svou složitou situaci a své prožívání neuvědomují, že se k dítěti chovají jinak a nejsou tolik vnímaví k potřebám a pocitům svých potomků. Dítě těžce prožívá skutečnost, že lidé, které má rádo, se navzájem nemají rádi. To vede ke vzniku nejistoty a úzkosti, která se může projevit stáhnutím dítěte do jeho vlastního světa nebo naopak agresivnějším chováním.

- **Zachovejte si vědomí rodičovství**

Rodičovství nelze zrušit. I po rozvodu zůstává rodič matkou nebo otcem zcela určitého dítěte, nese svou náležitou zodpovědnost za příznivý vývoj osobnosti dítěte. V dobře fungující rodině uspokojují rodiče přirozeným způsobem základní psychické potřeby dítěte. V neúplné či doplněné rodině je to také možné, ale trochu náročnější. Stává se, že jeden rodič je soudem vyloučen z jeho vychovatelské role, je však pro dítě výhodou, jsou-li mu oba rodiče zachováni a uchovají-li si rodiče vědomí svého rodičovství.

- **Zabraňte tomu, aby rozvodový konflikt pokračoval**

Trvajícím nepřátelstvím mezi rodiči je pro dítě stresující. Rodiče si své nepřátelské postoje obhajují nejrozumnějším způsobem, pro blaho dítěte je ovšem velmi žádoucí se přes nepřátelství přenést. Pokud rodiče své negativní pocity a reakce ukočírují je pro ně pak snazší uvažovat a jednat ve prospěch dítěte. Dříve k sobě rodiče chovali vřelé city, v době kolem rozvodu však zapomínají na vše dobré a vidí na tom druhém jen ty špatné vlastnosti a chyby. Dítě je schopné si přivyknout dvěma různým světům v případě, že se mu nepřátelsky nemíchají.

- **Nedopust'te popouzení dítěte proti bývalému partnerovi**

Porozvodová situace vede některé rodiče k popouzení dítěte proti druhému rodiči. Popouzení je promyšlené jednání v neprospěch bývalého partnera. Například rodič, který má dítě ve své péči, si může myslet, že má ve vlastních rukou veškerou výchovu a druhého rodiče se může pokusit vymazat ze života dítěte. Mstí se mu skrze dítě. Menší děti jsou velmi sugestibilní a je snadné jim sdělit nepravdivé příběhy, které mohou vést u dítěte ke vzbuzení strachu z druhého rodiče. Dítě je uváděno do role soudce svých rodičů. Starší děti jsou již více kritické a schopné si srovnat slova a činy svých rodičů. Popouzení se tedy může dodatečně obrátit proti popouzejícímu rodiči. Popouzet nemusí jen rodiče navzájem, ale například i prarodiče.

- **Zachovejte pozitivní obraz toho druhého**

Sebevědomí dítěte je posilováno, když své rodiče může považovat za dobré lidi. Každý má nějaké dobré vlastnosti, o kterých je vhodné mluvit. Je těžké při každé příležitosti poslouchat jaký je otec pokrytec a násilník a matka sobecká a hysterická. Utváření našeho já je ovlivněno obrazem o našich rodičích i v případě, že s námi nežijí. Dítě by mělo vědět, že rodiče se sice rozešli, ale oba jej mají rádi.

- **Zabraňte kupování a podplácení dítěte**

Nakupování a zahrnování dítěte dárky je častější spíše ze strany rodiče, který jej nemá v trvalé péči. Rodič zaměňuje potřeby citové za materiální. Představa, že dítě bude mít více rádo rodiče, který ho zahrne větším množstvím dárků je mylná. Dítě více ocení, je-li mu rodič oporou, je-li na něho spolehnutí a jeho slova odpovídají jeho činům. Dárky jsou pro dítě příjemné, ale časem se stanou samozřejmostí a starší děti se naučí rodiče skrze dárky využívat.

- **Zařid'te styk s druhým partnerem co nejlépe**

Obvykle je více energie věnováno tomu, jak bývalého partnera z výchovy vyloučit. Mnohem účelnější je tuto energii zaměřit na stanovení takových podmínek, aby byl stanoven styk rodiče s dítětem co nejlépe. Pokud je to možné, aby řešení přineslo uspokojení pro dítě i oba bývalé partnery.

- **S náhradním otcem a náhradní matkou opatrně**

Obecně řečeno mladší děti většinou přijímají nového partnera snáze než starší děti. Ovšem jedná se o velmi individuální případy. Rozhodně je potřeba nespěchat a nechat dětem čas na budování nového vztahu. Ve věku 9 až 12 let se děti vyrovnávají s příchodem nového partnera nejhůře. V této době se vytváří mužská a ženská životní role dle své pohlavní příslušnosti a zároveň i model životního partnera podle osoby opačného pohlaví, která žije v jejich nejbližším okolí.

- **Dítěti nic nezatajovat, ale také nevnucovat**

Nevědomost může zdánlivě dítě ochránit, avšak jen do té doby než se dozví pravdu. Proto je vhodné dítěti sdělit co se v rodině děje a to přiměřeným způsobem. Rodiče musí podat informace nejlépe upřímně, věcně a přiměřeně věku a chápavosti dítěte. Zároveň sdělením neočerňovat druhého rodiče a nezahlcovat dítě přílišnými detaily. Děti většinou nevědí, jak a na co by se měly rodičů ptát.

2.4 Syndrom zavrženého rodiče

Lidé při rozchodu či rozvodu častokrát hledají chybu pouze na druhém. Rodiče pak skrze děti řeší své nedořešené vztahy. Můžeme se setkat s manipulací a popouzením, případně i se syndromem zavrženého rodiče (dále SZR).

Termín syndrom zavrženého rodiče (v originálu Parental Alienation Syndrome - PAS) začal používat v 80. letech 20. stol. americký psycholog a terapeut R. A. Gardner, který při své lékařské praxi vyzoroval, že děti, pod vlivem jednoho z rodičů, při sporech o opatrovnictví bezdůvodně odmítají kontakt s druhým rodičem. Dříve byl tento jev spíše ojedinělý, od 80. let se vyskytuje stále častěji. Gardner vymezuje SZR jako „proces, kdy dítěti je vůči rodiči vštěpován odpor a kritika, které jsou neoprávněné anebo přehnané“ (GARDNER 1996, s. 12). Vymezuje se dále proti popouzení. U popouzení je to rodič, kdo dítě programuje. U SZR krom popouzení sledujeme další hlediska, např. rodina, prostředí, rodič působící podvědomě programově na dítě. Dítě samotné se také podílí na rozvoji SZR, vytváří si scénáře, v kterých zavrhuje druhého rodiče. V případě, že si dítě vytvoří oprávněnou nenávisť k rodiči z důvodu zanedbávání, fyzického, psychického nebo sexuálního zneužívání, nejedná se v žádném případě o SZR. Použití tohoto termínu je v tomto případě nepřesná a zavádějící. (tamtéž, s. 12–13)

2.5 Práce s rodinami v rozvodu

V první řadě se rozvádějící obracejí na neprofesionální pomoc svých blízkých přátel a rodiny. Existují možnosti profesionální pomoci. Pomáhající pracovník musí určit své kompetence a zůstat neutrální. V období rozvodu a po něm bývají partneři plní emocí, jako nejvhodnější je proto obvykle volit krizovou intervenci. Klient má možnost ventilovat své emoce, sdělit své plány. Pracovník klienta vyslechne, k jeho plánům do budoucna je opatrný. Klient často nevnímá reálně zpětnou vazbu, často má dopodrobna připraven plán pomsty pro bývalého partnera. Pokud je to možné, je důležité (hlavně v případě klientů s nezletilými dětmi), podpořit vzájemnou komunikaci. (MATOUŠEK, UHLÍKOVÁ 2005, s. 57–74) Kromě případných služeb právníka je vhodné obrátit se na psychologickou či terapeutickou pomoc. V České republice jsou s odbornou pomocí v rozvodu spojeni, krom právníků, především sociální pracovníci, rodinní terapeuti, psychologové a mediátoři.

2.5.1 Poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy

Dle zákona o sociálních službách č.108/2006 Sb., jsou poradny poskytovatelem odborného sociálního poradenství a poskytují své služby zdarma.

Poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy jsou určeny jednotlivcům, partnerům, manželům a rodinám, kteří mají problémy ve vztazích a ocitají se ve složité životní etapě. Poradenství se zaměřuje na zvládání nesnází ve vztazích mezi lidmi, řešení osobních a rodinných problémů, obtíží spojených s rozvodem, stykem s dětmi, atp. Některé poradny nabízejí i mediaci především v oblasti dohod o péči o děti a porozvodové uspořádání. Dále najdeme mnoho placených soukromých psychologů či psychoterapeutů, kteří užívají různé přístupy. (SCHMIDOVÁ 2011, 37–57)

2.5.2 Sociální pracovník z oddělení sociálně právní ochrany dětí

Sociálně právní ochranu dítěte provádí zejména krajské úřady, obecní úřady s rozšířenou působností a obecní úřady. V případě rozvodu úloha sociálních pracovníků vychází ze zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí. (SCHMIDOVÁ 2011, s. 37–57) Sociální pracovníci zastupují u soudu zájmy dítěte. Provádí sociální šetření v rodinách, které předkládají soudu, některé soudy si vyžádají i psychologické (případně psychiatrické) posudky rodičů a dětí. Zprávy od sociálních pracovníků a psychologů jsou pro

soudce vodítkem při jeho rozhodování o způsobu péče o dítě po rozvodu rodičů. (MATOUŠEK 2013, s. 362–363)

2.5.3 Mediace

Mediace je možným řešením sporů dohodou. Jedná se o přímé vyjednávání za přítomnosti obou stran a mediátora, případně dalších zainteresovaných osob. Pomocí mediace je možné vyjasnit mnoho rozvodových otázek, např. péče o děti po rozvodu, styk dětí s rodiči, ekonomické otázky atp. Dohoda, ke které se při mediaci dojde, musí být sepsána písemně. Téma mediace by mělo být určeno naprosto konkrétně. Mediátor je při sezeních neutrální, nepřiklání se ani k jedné straně, nabízí formulace kompromisů. (NOVÁK 2000, s. 80–84) „Mediátor spor nerozhoduje, ale pomáhá stranám sporu nalézt jejich vlastní, pro všechny přijatelné řešení.“ (BAKALÁŘ 2006, s. 99)

2.6 Úprava poměrů po rozvodu

Velmi často se rodiče více zaměřují na to, aby jejich partner byl nejlépe vyloučen z výchovy o jejich společného potomka. Mnohem účelnější by bylo soustředit se na projednání optimálních podmínek pro ustanovení porozvodového uspořádání. „Psychologická poučka praví, že dítě přijme dva různé světy, dvě různá prostředí (a zvykne si v nich žít celkem bez větších problémů), ale jen pokud se mu nepřátelsky nemíchají.“ (MATĚJČEK, DYTRYCH 2002, s. 53–54)

Často jsou rodiče schopni se domluvit na tom, jak bude péče o dítě po rozvodu vypadat. V případě, že toho schopni nejsou, je rozhodnutí na soudu. „Zákon o rodině nerozlišuje děti manželské a nemanželské. Nežijí-li rodiče spolu, upraví soud i bez návrhu práva a povinnosti k nezletilému dítěti, zejména určí, komu bude dítě svěřeno do výchovy, či rozhodne o společné nebo střídavé výchově a určí výši výživného.“ (DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ 2002, s. 100).

Současná právní úprava umožňuje tři varianty porozvodového uspořádání péče rodičů o dítě. Dle NOZ (§ 907) může soud svěřit dítě po rozvodu do péče jednoho z rodičů, do střídavé nebo společné péče rodičů. Soud má možnost svěřit dítě i do péče jiné osoby než jsou rodiče, pokud je to v zájmu dítěte. Soud bere ohled na zájem dítěte, na jeho osobnost.

Následující tabulka č. 1 je souhrnným přehledem vývoje porozvodového uspořádání v posledních 10 letech v České republice. Z tabulky je patrné, že dlouhodobě největší podíl dětí je svěřováno do výhradní péče matky, je však vidět pozvolný pokles tohoto trendu. Počet dětí svěřených do střídavé péče se více než zdvojnásobil. Podíl otců (majících výhradní či střídavou péči), kteří se podílejí na výchově svých dětí po rozvodu či rozchodu, tedy roste.

Tabulka č. 1 Přehled o pravomocných rozhodnutích soudů v opatrovnických věcech – výchova dítěte

Rok	Matce	Podíl matce (%)	Otci	Podíl otci (%)	Střídavá péče	Podíl střídavá péče (%)	Jiná fyzická osoba	Podíl jiná fyzická osoba (%)	Celkem
2003	20203	89,4	1807	8,0	506	2,2	89	0,4	22605
2004	19845	89,1	1791	8,0	539	2,4	97	0,4	22272
2005	18064	88,6	1660	8,1	584	2,9	74	0,4	20382
2006	17867	87,8	1668	8,2	759	3,7	60	0,3	20354
2007	16630	86,2	1736	9,0	860	4,5	77	0,4	19303
2008	16671	86,2	1708	8,8	896	4,6	70	0,4	19345
2009	19777	87,5	1494	6,6	776	3,4	560	2,5	22607
2010	20059	87,2	1507	6,6	867	3,8	571	2,5	23004
2011	19260	86,7	1362	6,1	1053	4,7	548	2,5	22223
2012	19187	85,9	1470	6,6	1135	5,1	540	2,4	22332

Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti ČR, Statistické ročenky 2003–2012

2.6.1 Výhradní péče jednoho rodiče

Nejčastěji je dítě po rozvodu svěřeno do péče jednoho z rodičů. Druhý rodič má určené návštěvy. Jak je patrné z tabulky č. 1 největší podíl dětí v České republice je dlouhodobě svěřený do péče matek – v roce 2012 se jednalo o 85,9 %. Matějček (1994a, s. 50) konstatuje, že otec může dostat dítě do své péče v případě, že je matka mimořádně neschopná o dítě pečovat a on naopak význačně schopný. Přesto, že se jedná o 20 let staré tvrzení, často se s ním setkáme i dnes. Otcové však postupně dosahují lepšího uznání jako dobří vychovatelé.

Rozsah styku s druhým rodičem může mít různé podoby. Matějček a Dytrych (1994, s. 149–150) uvádí jako optimální volné pokračování rodinného vztahu. Jedná se o vzájemnou dohodu mezi rodiči, která není soudem upravena. Časový rozsah není určen, záleží na okolnostech a aktuálních potřebách dítěte a rodičů. Druhou možností je delší doba vcelku. To znamená, že rodič nemá určené návštěvy jednou za dva týdny, ale má dítě jednou za čas delší

dobu. Například týden o Vánocích, měsíc o prázdninách i týden během školního roku. Nevýhody spatřují autoři v zatěžování dítěte častými návštěvami, které přinášejí určité napětí. Při delším pobytu se může dítě s rodičem více sžít a poznat běžný chod a rodič má možnost uplatnit své rodičovské povinnosti. Třetí variantou je styk dítěte s druhým rodičem dle přesných pravidel a časového harmonogramu.

Nevýhodou tohoto uspořádání je, že dítě nepozná základní vztah mezi mužem a ženou, lidmi, kteří se rozhodli společně žít a mít potomky. Nepozná dostatečně otcovskou a mateřskou roli. Rodič, který jej nemá ve své péči, nemá dostatek možností k tomu, aby výchovně na dítě působil. Dítě nezažije, jak se chová rodič v každodenních situacích, neví jaké má rodič zájmy, názory, stanoviska. Během víkendů se jedná většinou o aktivity spojené se zábavou. Je vhodné zapojit druhého rodiče také do těch méně příjemných věcí, například aby se s dítětem o víkendu připravoval do školy, udělal s ním úkoly, aby zašel s dítětem k lékaři či ho vyzvednul přes týden z kroužku. Rodič, který má dítě ve své péči, může být ve větším stresu, veškeré povinnosti jsou na něm. Může se potýkat i se zhoršením finanční situace a nemůže poté dítěti dopřát vše, co by chtěl. Výhodou je jednotné výchovné působení rodiče na dítě. Žije v jednom domově ve stabilním prostředí. V případě rodiče, s kterým dítě žije, je dobré s dítětem komunikovat otevřeně a sdělovat mu své pocity. Pokud je to možné rodiče si mají předávat veškeré důležité informace, které se týkají dítěte. (ŠPAŇHELOVÁ 2010, s. 132–135)

2.6.2 Společná péče

Poměry nezletilého dítěte nejsou po rozvodu nijak upraveny a nijak se nemění právní postavení rodičů k dítěti. Ve společné výchově je předpoklad, že dítě bude mít nadále s rodiči stejný kontakt. Na rodiče jsou kladeny vysoké požadavky na komunikaci a na schopnosti vzájemně se dohodnout na běžných záležitostech, především ohledně financování potřeb dítěte. (DUDOVÁ, R., DUDOVÁ, T. 2007, s. 74–76)

V NOZ (§ 907) je nově upřesněno, že společná péče je možná jen v případě souhlasu obou rodičů.

Rodiče a dítě zůstávají ve společném bytě či domě i po rozvodu. Rodiče společně pečují o dítě, včetně výchovného působení a materiálního zabezpečení. Předpokladem je bezproblémová komunikace mezi rodiči. (NOVÁK, PRŮCHOVÁ 2007, s. 67–69)

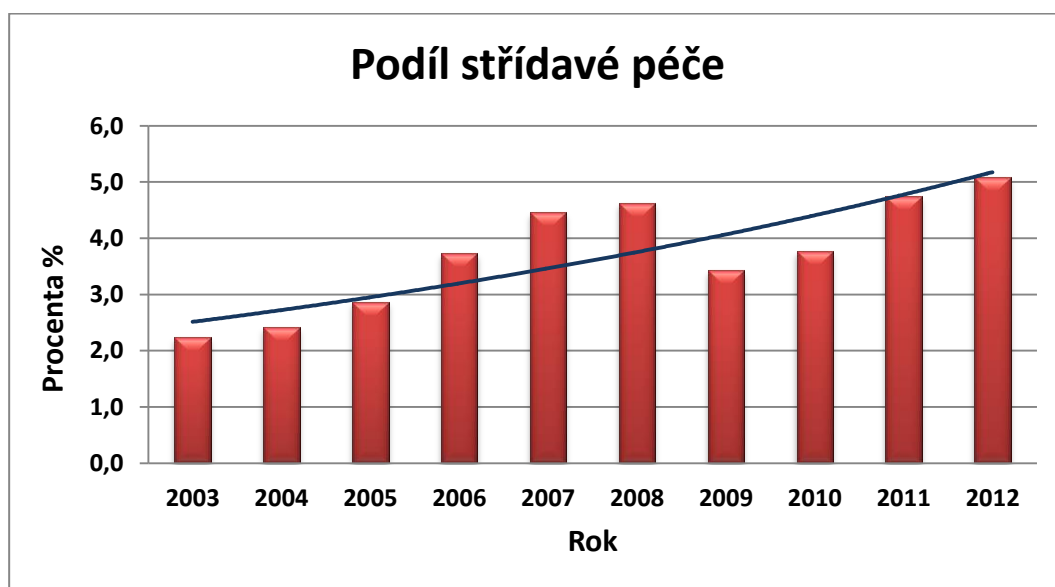
Společná péče se nejčastěji uplatňuje u dětí, které brzy budou zletilé. Většinou považují rodiče za zbytečné se soudit o péči a výživné na krátkou dobu před zletilostí dítěte. Společná péče se u nás v praxi využívá minimálně. (FRANCOVÁ, DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ 2010, s. 15–21)

2.6.3 Střídavá péče

Soud svěří dítě po rozvodu do péče otce i matky s vymezením, kdy bude dítě v péči jednoho či druhého rodiče. Na rodiče klade vyšší nároky na kooperaci a vzájemnou komunikaci. Dítě se přizpůsobuje dvěma různým domovům. Soud může určit střídavou péči (dále také SP) i v případě, že s ní jeden z rodičů nesouhlasí. (MATOUŠEK 2013, s. 363) Setkáme se i s označením střídavá výchova nebo „střídavka“. Podrobněji se tématu střídavé péče věnují následující kapitoly této práce.

Ilustraci vývoje institutu střídavé péče v České republice dokládá graf č. 2. Z grafu je zřejmý (i přes menší výkyvy) pozvolný růst počtu dětí svěřených do střídavé péče rodičů.

Graf č. 2 Podíl svěřených dětí do střídavé péče po rozvodu

Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti ČR, Statistické ročenky 2003–2012

3 STŘÍDAVÁ PÉČE

„Střídavá péče je charakterizována jako svěřeni dítěte v určitém přesně vymezeném časovém období do výchovy a péče jednoho rodiče a v následujícím časovém období naopak do výchovy a péče druhého z rodičů.“ (NOVÁK 2013, s. 22) Zastánci střídavé péče jí považují za spravedlivé řešení, umožňující výchovu dítěte otcem i matkou. Rodiče jsou nuceni k vzájemné komunikaci a ani jeden se nestane pro dítě „svátečním“ rodičem. Na druhé straně je řada odpůrců. (tamtéž, s. 33–36)

3.1 Legislativa

Institut střídavé péče byl zaveden do české legislativy novelou zákona o rodině v roce 1998. Ve výjimečných případech bylo možné se setkat se svěřením nezletilého do společné či střídavé výchovy i dříve, v případě, že toto uspořádání navrhli soudu sami rodiče. (FRANCOVÁ, DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ 2010, s. 15–21) Soud určí střídavou péči rozsudkem, vymezí práva a povinnosti rodičů. Zákon neuvádí intervaly střídání. Současná právní úprava umožňuje určení střídavé péče i v případě, že s ní jeden z rodičů nesouhlasí. Což vyvolává rozpaky u psychologů, některých právníků i soudců. (NOVÁK 2013, s. 15–24)

- **Občanský zákoník**

Dne 1. 1. 2014 nabyl účinnost nový občanský zákoník (zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). Nabytím účinnosti došlo ke zrušení zákona o rodině (zákon č. 94/1963 Sb., o rodině ve znění pozdějších předpisů). Rodičovskou odpovědnost po rozvodu upravují § 906 – § 909 (NOZ):

§ 906

(1) „Má-li být rozhodnuto o rozvodu manželství rodičů dítěte, soud nejprve určí, jak bude každý z rodičů napříště o dítě pečovat, a to s uvážením zájmu dítěte; s tímto zřetelem se od souhlasného stanoviska rodičů soud odchýlí jen tehdy, vyžaduje-li to zájem dítěte. Soud vezme v úvahu nejen vztah dítěte ke každému z rodičů, ale také jeho vztah k sourozencům, popřípadě i k prarodičům.

(2) Soud může rozhodnout i tak, že schválí dohodu rodičů, ledaže je zřejmé, že dohodnutý způsob výkonu rodičovské odpovědnosti není v souladu se zájmem dítěte.

§ 907

(1) Soud může svěřit dítě do péče jednoho z rodičů, nebo do střídané péče, nebo do společné péče; soud může dítě svěřit i do péče jiné osoby než rodiče, je-li to potřebné v zájmu dítěte. Má-li být dítě svěřeno do společné péče, je třeba, aby s tím rodiče souhlasili.

(2) Při rozhodování o svěřením do péče soud rozhoduje tak, aby rozhodnutí odpovídalo zájmu dítěte. Soud přitom bere ohled na osobnost dítěte, zejména na jeho vlohy a schopnosti ve vztahu k vývojovým možnostem a životním poměrům rodičů, jakož i na citovou orientaci a zázemí dítěte, na výchovné schopnosti každého z rodičů, na stávající a očekávanou stálost výchovného prostředí, v němž má dítě napříště žít, na citové vazby dítěte k jeho sourozencům, prarodičům, popřípadě dalším příbuzným i nepříbuzným osobám. Soud vezme vždy v úvahu, který z rodičů dosud o dítě řádně pečoval a řádně dbal o jeho citovou, rozumovou a mravní výchovu, jakož i to, u kterého z rodičů má dítě lepší předpoklady zdravého a úspěšného vývoje.

(3) Soud při rozhodování o svěřením dítěte do péče dbá rovněž na právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi, na právo druhého rodiče, jemuž dítě nebude svěřeno, na pravidelnou informaci o dítěti, dále soud bere zřetel rovněž ke schopnosti rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem.

§ 908

Výkon povinností a práv rodičů, kteří žijí odděleně

Nežijí-li spolu rodiče nezletilého dítěte, které není plně svéprávné, a nedohodnou-li se o úpravě péče o takové dítě, rozhodne o ní i bez návrhu soud. V ostatním se ustanovení § 906 a 907 použijí obdobně.

§ 909

Zvláštní ustanovení

Změní-li se poměry, soud změní rozhodnutí týkající se výkonu povinností a práv vyplývajících z rodičovské odpovědnosti i bez návrhu.“

- **Listina základních práv a svobod**

Listina základních práv a svobod je součástí ústavního pořádku České republiky. V listině je uvedeno právo rodiče na výchovu svého dítěte: Článek 32 odstavec č. 4: „Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči.“

- **Úmluva o právech dítěte**

Článek 29 Úmluvy o právech dítěte „upravuje, že výchova dítěte má směřovat k rozvoji osobnosti dítěte, jeho nadání, a rozumových a fyzických schopností v co nejširším objemu.“

- **Legislativní úprava docházky na dvě školy**

Od 1. 1. 2012 nabyl účinnosti zákon č. 472/2011 Sb., který je novelou školského zákona. Tato novelizace mimo jiné upravuje možnost, aby dítě, které je ve SP rodičů, navštěvovalo dvě základní školy současně.

Nové ustanovení § 49 odst. 4 školského zákona zní: „Pokud žák, který byl rozhodnutím soudu svěřen do střídavé výchovy, plní povinnou školní docházku střídavě ve dvou základních školách, vydává mu vysvědčení základní škola, v které zahájil vzdělávání dříve, pokud k tomu nebyla dohodou rodičů nebo rozhodnutím soudu určena druhá škola. Při hodnocení výsledků vzdělávání žáka za pololetí školního roku zohlední škola, která bude vydávat vysvědčení, hodnocení výsledků vzdělávání žáka druhou školou. Ředitelé škol, v nichž se žák podle věty první vzdělává, mezi sebou dohodnou pravidla spolupráce škol při vzdělávání žáka. Rozhoduje-li ředitel ve věcech uvedených v § 165 odst. 2, vyžádá si před rozhodnutím vyjádření ředitele druhé školy. Rozhodování ve věcech podle § 41, přísluší pouze řediteli základní školy, která vydává žákovi vysvědčení.“

3.2 Zahraniční zkušenosti

Mezi země, v kterých je střídavá péče stále více využívána, patří například skandinávské země, USA a Francie. Pro zajímavost jsou dále uvedeny výsledky výzkumů, provedené ve Francii a možnosti multioborové spolupráce odborníků při rozvodu, tzv. Cochemský model.

- Francie

Ve Francii je využíván institut „střídavého bydliště“, který není prozatím ukotven ve francouzské legislativě. Neyrand provedl několik studií s tématem střídavého bydliště. Jeden z výzkumů se zaměřil na rodiny po rozvodu, především na rodiny praktikující střídání bydliště. Výsledky ukázaly, že institut střídavého bydliště zvolily především rodiny, kde před rozchodem rodičů nebyly přísně odděleny mužské a ženské role. Otcové se podíleli na výchově dětí i na péči o domácnost. Výhody dotázaní rodiče spatřovali v možnosti podílet se na výchově dětí stejným dílem a v možnosti časové flexibility – mají více času sami pro sebe a poté i na děti. Mezi nevýhodami se vyskytovaly praktické záležitosti, jako je administrativní a finanční zátěž. Výsledky se tedy dají shrnout větou: „Výhody jsou řádu vztahového, nevýhody jsou řádu praktického.“ Zajímavým výsledkem výzkumu je skutečnost, že ve většině rodin to byly děti, kdo navrhl střídavé bydliště jako nejlepší porozvodové uspořádání. Ve výzkumu se vyskytly i rodiny, které praktikování střídavého bydliště ukončily. Důvodem byla například změna bydliště nebo zaměstnání jednoho z rodičů, nikdy se nejednalo o nespokojenost ze strany dítěte. Další výzkum Neyranda ukazuje na spíše negativní postoj u soudců a právníků a široké veřejnosti. Soudci a právníci se střídavým bydlištěm souhlasí jen za splnění určitých podmínek v určitých případech. (RADIMSKÁ 2002, s. 10)

- Cochemský model

Závurka (2001, s. 156) uvádí: „Jako určitý příklad by mohl působit tzv. Cochemský model, který se začal praktikovat ve Spolkové republice Německo zhruba od roku 1993. Tento model nemá charakter nějaké striktní právní úpravy. Jedná se o model interdisciplinární spolupráce mezi jednotlivými profesemi, které se mohou podílet na úpravě výchovy dětí po rozvodu rodičů. Vedle rodičů a dítěte, kteří patří mezi nejdůležitější subjekty, jde tedy o spolupráci rozvodových advokátů, psychologů, psychiatrů, lékařů, ale také sociálních pracovníků. Tento model se v Německu stal pilotním projektem a příkladem pro soudy v celém tomto státě. Nelze vyloučit, že zavedení obdobného modelu i v České republice by mohlo v řadě případů ulehčit opatrovnická řízení v rámci rozvodových řízení rodičů.“

4 KLADY A ZÁPORY STŘÍDAVÉ PÉČE

Názory na střídavou péči se různí napříč obory. Existují zastánci i odpůrci z řad odborníků. V České republice zatím nebyl proveden žádný výzkum, který by se zaměřil na dopady střídavé péče na dítě. Následující kapitola zmiňuje některé názory na kladné a záporné působení střídavé péče na děti i rodiče. Zaměřuje se na předpoklady k úspěšné realizaci, podrobněji rozebírá podmínky pro fungování střídavé péče: problematické a diskutované aspekty jako je věk dítěte, interval střídání, společná komunikace, nároky na rodiče, nároky na dítě, případně na další partnery rodičů či další potomky rodičů.

Novák (2013, s. 9–11) uvádí, že SP může být nejlepším řešením ze všech špatných možností porozvodové péče o děti, která má také své chyby. Při srovnání se společnou péčí v úplné rodině je to pouze náhražka. K úspěšné střídavé péči je nutná vysoká míra vzájemné tolerance mezi rodiči a ochota uznat, že nejenom jejich výchovné postupy jsou ty jediné správné. Podle výzkumů Trnky (in NOVÁK 2013, s. 58) v letech 1959–1960 se s rozvodem nejlépe „vyrovnávají děti, které nejsou popouzeny proti druhému z rodičů, mají pocit bezpečí, patřičného zájmu obou rodičů o ně a ty, jež nejsou přítomny porozvodovým hádkám a sporům.“ V případě, že se tedy rodiče na střídavé péči dohodnou, může být tím lepším řešením.

Novák (2013, s. 51–88) poukazuje na velké procento otců, kteří za nejlepší variantu po rozvodu považují výhradní péče matky. Více než polovina otců nechce z různých důvodů své děti do SP ani do výhradní péče. Další otcové porozvodovými boji chtějí udržet ženu v manželství či se jí chtějí mstít. Některým otcům nelze dítě svěřit pro jejich osobnostní záporny. Zbývá tedy spíše menší počet otců (odhadem asi 35 %), kteří by o střídavou péči měli zájem.

Jako jedna z možností střídavé péče se nabízí možnost třech bytů. V jednom bytě zůstává dítě a střídají se u něho rodiče, kteří mají každý své bydliště. V praxi se jedná o velmi nákladný způsob, který je u nás spíše výjimkou. Novák (2013, s. 51–88) upozorňuje na úskalí spojená s rozdílnými pohledy rodičů na pořádek ve společném bytě. Komplikace mohou nastat při navázání nových partnerských vztahů rodičů. Návštěvy nových partnerů ve společném bytě mohou přinést značné obtíže. Významnou výhodou je zachování stabilního prostředí pro dítě.

4.1 Klady střídavé péče

4.1.1 Klady pro dítě

Dítě nepřijde o matku ani o otce. Poznává mateřskou i otcovskou roli. S oběma nadále žije, vnímá jejich vlastnosti, postoje, dovednosti, zájmy. Má možnost vidět rodiče v každodenních situacích, vnímat jak řeší nastalé problémy. (ŠPAŇHELOVÁ 2010, s. 138–143)

Dítěti jsou rodiče stále nablízku, mají možnost se na ně obrátit kdykoliv potřebují. Mohou nabídnout pomoc s řešením situací, které se například váží na určité pohlaví. (ČERNÁ 2001, s. 39–41)

Dítě pozná rozdílné vedení domácnosti. Ženy mají o mužích představy, že nejsou schopni se postarat o domácnost a o děti. Jejich přístup je možná odlišný, pro dítě je však cenné vidět, že pokud je něco jiné, nemusí to být nutně horší. (NOVÁK 2013, s. 51–88)

Rodiče zůstávají být matkou a otcem i po rozvodu. Společně se dokáží na věcech domluvit, musí spolu spolupracovat, dítě má tak vzor řešení problémů. Netrpí výčitkami, že rozvod zavinil, oba rodiče jsou mu stále na blízku. Střídavá péče snižuje u dítěte pocity ztráty a zvyšuje jeho sebeúctu. (tamtéž)

4.1.2 Klady pro rodiče

Oba rodiče se podílejí na výchově dítěte, jsou mu na blízku a mohou tak udržet společně intenzivní a kvalitní vztah. (ČERNÁ 2001, s. 39–41) Střídavá péče umožňuje opravdovou blízkost mezi rodiči a dětmi. Prožívají společně každodenní rutinní činnosti, nejen zábavné víkendy. Vzájemně poznávají rodiče i děti vlastnosti toho druhého, poznají kdy je šťastný, smutný, unavený, ztrápený,... I negativní interakce jsou důležité pro vytvoření reálného vztahu. Rodiče se díky SP vyhnou pocitům ztráty a poklesu své vlastní hodnoty, které mívají při svěření do výhradní péče druhého rodiče. Oba se podílí společně na méně i více důležitých rozhodnutích týkajících se dítěte. Ve dnech, kdy je dítě v péči druhého rodiče, mají čas pro sebe, mohou načerpat novou energii a až se dítě vrátí opět k nim, mohou jim věnovat plnou pozornost. Ve výhradní péči bývá rodič pod tlakem ekonomické nestability, domácnosti i práce, druhý rodič si s dítětem jen „užívá“ víkendové zábavy bez větších starostí. Rodiče přivedli dítě na svět společně, nesou za něj společnou odpovědnost, která se rozvodem nesmaže. (WARSHAK 1996, s. 150–160)

Rodič může upravit svou pracovní dobu, ve dny kdy je dítě u druhého rodiče může být v práci déle a ve dnech kdy je v jeho péči, může odejít z práce dříve a věnovat se tak více času dítěti. (ŠPAŇHELOVÁ 2010, s. 138–143)

4.2 Zápory střídavé péče

Novák (2013, s. 51–88) shrnuje nejčastější námitky proti SP: „dítě nebude nikde doma, dítě může být ovlivňováno jedním rodičem proti druhému, výchova dítěte bude nejednotná, náročnost stálého cestování a střídání prostředí, problémy s dvojitým vybavením.“ K uvedeným námitkám uvádí, že některé nejsou námitkou přímo proti střídavé péči, ale proti dopadům rozvodu obecně, ať už je dítě svěřeno do jakékoliv péče.

Matějček a Dytrych (2002, s. 54) vznášejí proti střídavé péči z psychologického hlediska jen jednu, pro ně však velmi zásadní, námitku – dítě si od dvou let vytváří pojetí „domova“. K tomu se váže stálost lidí, místa a prostředí. Toto vědomí domova může být pravidelným střídáním rodičovské péče oslabováno. Zároveň však uvádí, že dítě je schopno přijmout dva světy, pokud se mu nepřátelsky nemíchají.

Organizace střídavé péče je náročnější než výhradní péče jednoho rodiče. Náročná může být střídavá péče i pro pedagogy, nemají přehled o tom, u kterého rodiče je ten daný den v péči. V případě úkolů či nějakých školních aktivit, může nastat situace, kdy dítě zapomene danou věc druhému rodiči sdělit. Je vhodné pro pedagoga připravit informativní harmonogram střídání, aby v případě nutnosti mohl kontaktovat toho „správného“ rodiče. (ŠPAŇHELOVÁ 2010, s. 138–143) Při přípravě do školy je vhodné, aby se s dítětem připravovali oba rodiče. V případě, že dítě potřebuje od druhého rodiče s učením pomoci, je vhodné, aby se mohli společně sejít, pokud je to potřeba i mimo „jejich“ interval. Stejně tak je vhodné umožnit dítěti setkání i se sourozenci či dalšími příbuznými pokud je to v jeho zájmu. (NOVÁK 2013, s. 51–88)

4.2.1 Zápory pro dítě

Dítě nemá stálé prostředí. Kritici SP tvrdí, že při střídání domovů nemá dítě stálé prostředí, které potřebuje. Dítě si není jisté, kam vlastně patří, nemůže si vytvořit kvalitní vztah ani k jednomu z rodičů. Některé děti se opravdu těžko přizpůsobují režimům ve dvou domácnostech. Zastánci SP souhlasí s potřebou stability. Za hlavní považují však citové

pouto, nikoliv pouto materiální. Naopak u výhradní péče jednoho rodiče jsou vztahy s druhým rodičem narušeny. Děti jsou schopny přijmout rozdíly mezi domovem a školou, proč by nemohly přijmout dva rozdílné domovy u otce a matky? (WARSHAK 1996, s. 160–165) Novák (2013, s. 33–49) poukazuje na fakt, že mnozí považují za svůj domov nejenom byt nebo dům rodičů, ale domovem je pro ně i prostředí u prarodičů nebo na jejich rekreační chatě. Pro děti je podstatný vztah k oběma rodičům nikoliv pokoj nebo nábytek.

Dítě se stane prostředníkem mezi rodiči. Může se jím stát v případě, že spolu rodiče nejsou schopni komunikovat a kooperovat, přetrvává jejich vzájemné nepřátelství. Na druhé straně se objevuje názor opačný. Pokud rodiče mají stejný podíl práv a odpovědnosti sníží se mezi nimi napětí a jsou méně motivováni v bojích o děti. (WARSHAK 1996, s. 160–165)

Dítě nemá jednotnou výchovu. Dítě nesmí být vystavováno podstatným výchovným chybám. Rodiče se společně musí domluvit alespoň rámcově na cílech a formách působení na dítě. Vzájemně se rodiče respektují, „nepodkopávají“ autoritu toho druhého. U nepodstatných věcí může být výchova nejednotná. Není možné dítě uchránit před vnějšími vlivy, jako jsou média či jiní lidé. Dítěti neškodí, když se setkává s rozdílnými přístupy v drobnostech. Je přirozené, že každý rodič je odlišný, matka je přísnější než-li otec nebo naopak. (NOVÁK 2013, s. 51–88)

V případě stěhování do místa, z kterého již není možné docházet do stejné školy, je dítě vystaveno po rozvodu další zátěži. Musí se přizpůsobit nové škole, novému kolektivu spolužáků, novým kamarádům. (WARSHAK 1996, s. 150–160) Česká legislativa nyní umožňuje při střídavé péči dítěti navštěvovat dvě školy (viz kapitola 3.1).

4.2.2 Zápory pro rodiče

Někdy se především matky setkávají s negativními názory od okolí, často především od prarodičů. Mohou považovat matky za neschopné, když se o dítě nestarají jen ony. Pro matky může být těžké hlavně z počátku si připustit, že i jejich bývalý partner se umí o své potomky dobře postarat. (ŠPAŇHELOVÁ 2010, s. 138–143)

Otcové musí při střídavé péči věnovat dětem více svého času a energie. Často se SP dotkne i jejich práce – v případě nemoci dítěte jsou to oni, kdo si bere volno, v případě povýšení či přeřazení musí zvažovat, zda to nebude mít vliv na jejich péči. Také se častěji setkají s denními konflikty a hněvem dětí než otcové, kteří se vídají s dětmi jen dva víkendy

v měsíci. Matky se vzdávají svého mocenského postavení, již není v jejich převážné kompetenci činit důležitá rozhodnutí. Rodiče spolu musí navzájem více komunikovat. Pro SP je žádoucí, aby rodiče bydleli od sebe nedaleko. Pro dítě je vhodné zachovat stejnou školu a stejné zájmové aktivity. Pro rodiče to znamená snížené možnosti pro případné změny bydliště, také je pravděpodobné, že se s bývalým partnerem budou často setkávat. Někdy jistě budou děti druhému rodiči scházet. Ztráty jsou však rozděleny mezi oba, v případě svěřeni dítěte do péče jednoho rodiče dítě schází většinu času jednomu rodiči. (WARSHAK 1996, s. 150–160)

4.3 Předpoklady pro střídavou péči

Pro úspěšnou realizaci střídavé péče je důležité zvážit následující předpoklady. Při jejich splnění může být střídavá péče přínosem pro dítě i rodiče.

- **Oba rodiče si přejí dále vychovávat své dítě**

Novák (2013, s. 37–49) je odpůrcem střídavé péče v případě, že s ní nesouhlasí oba rodiče. Důležitá je dohoda mezi rodiči. MOTEJL a kol. (2007, s. 48–50) považuje za nevyhnutelné, krom zájmu o výchovu dítěte, i způsobilost dítě vychovávat. Úprava poměrů k dítěti musí být nejen v jeho zájmu, ale toto uspořádání musí být tím nejpříznivějším zabezpečením jeho potřeb.

Bakalář (2006, s. 15–25) shrnuje „kritéria pro posuzování kvality výchovných předpokladů rodičů: osobnost rodiče; vztah rodiče k dítěti; charakter, morálka, struktura mravních norem rodičů; respekt k právu dítěte stýkat se s druhým rodičem; vztah dítěte k rodiči; vzor pro vytvoření sociální, zejména sexuální role, identity; úroveň vzdělání a inteligence rodiče; šíře rodinného zázemí; kontinuita prostředí pro dítě; socioekonomický status.“ Uvedená kritéria prošla vývojem a opakovaně byla diskutována psychology, sociálními pracovníky, soudními znalci a soudci. Jedná se o rozvinutí podmínky NOZ §907 odst. 2 (viz kapitola 3.1), který ukládá, jak soud jedná při rozhodnutí o svěřeni dítěte.

- **Osobnost dítěte**

Špaňhelová (2010, 138–143) zmiňuje jistou nutnou flexibilitu dítěte, kdy je dítě způsobilé být střídavě u jednoho či druhého rodiče. V obou domácnostech má své místo, svůj pokoj, cítí se tam jako doma. Upozorňuje dále na potřebu v některých směrech postupovat

pomalou, s dítětem hovořit o změnách, o jeho pocitech,... Dítě střídavou péči přijme za vhodné řešení, pokud tomu tak je i u rodičů. (NOVÁK 2013, s. 51–88)

Střídavá péče není vhodná pro děti, které se těžko přizpůsobují změnám prostředí, pro děti které výrazně preferují jednoho rodiče. Není vhodným řešením pro děti s ADHD, rozjívené a pro děti, kteří si jí nepřejí. (tamtéž)

- **Schopnost komunikace**

V případě, že se rodiče zaměří na to, co je pro jejich dítě nejlepší, je pro ně spolupráce snazší. (WARSHAK 1996, s. 160–165) Rodiče jsou schopni se odprostit od rozvodových bojů a jsou schopni se spolu domlouvat na věcech týkajících se dítěte. Jeden druhému nic nevyčítají. Jejich domluva může být omezena na „provozní“ záležitosti, které se týkají dítěte. Rodiče jsou schopni se vzájemně informovat o důležitých věcech a událostech, které se týkají dítěte. Společně se dohodnou i na zájmových aktivitách, v době kdy je u nich dítě zajistí docházku na „kroužky“. Je nutné vymezit rodičovskou odpovědnost za dítě. V případě že je dítě u jednoho rodiče, má za něj zodpovědnost, vyřizuje veškeré záležitosti. Určení odpovědnosti, výchovných postupů a hranic je důležitým opatřením proti možnému zneužívání výchovných postojů rodičů dítětem. Při předávání dítěte je vhodné určit si místo i čas. Při předávání si sdělit důležité informace, co se v období u druhého rodiče dělo, případně i momentálně rozpoložení dítěte. (ŠPAÑHELOVÁ 2010, s. 138–143) Povinnost komunikace rodičů je i přímo ukotvena zákonem: „Rodiče jsou povinni si vzájemně sdělit vše podstatné, co se týká dítěte a jeho zájmů.“ (§ 890 NOZ) Rodiče se také musí domluvit na trvalém bydlišti dítěte a na případném pobírání dávek.

Domluva rodičů může mít i písemnou podobu, kde budou přesně vymezeny jednotlivé záležitosti, týkající se dítěte. Například zda při předávání bude oblečení dítěte vyprané či nikoliv, jak bude probíhat předání dítěte,... V případě pravidelného a podstatného porušení dohody, může dojít k návrhu na zrušení střídavé péče. (NOVÁK 2013, s. 51–88)

- **Bydliště rodičů**

Je vhodné, aby bydliště rodičů byla v jednom místě. V rámci jednoho města nebo blízkého okolí, tak aby dítě mohlo navštěvovat stejnou školu a stejné zájmové aktivity jako před rozvodem. Dítě není nuceno cestovat. V situacích, kdy je dítě u jednoho rodiče, a potřebuje pomoci, může se obrátit i na druhého. Například s přípravou do školy či intimními záležitostmi.

- **Škola**

Po novelizaci školského zákona v roce 2012 (viz kapitola 3.1) mohou děti, které jsou svěřeny do střídavé péče rodičů být vzdělávány ve dvou základních školách. Novela umožňuje střídavou péči i v případě, že bydliště rodičů jsou od sebe vzdálena natolik, že není možné, aby dítěti byla zachována stejná základní škola. Pro děti to znamená měnit krom domova i školu, školní kolektiv a své spolužáky. Novák (2013, s. 37–49) považuje možnost dvou školních zařízení jako vstřícné gesto pro případné výjimky potvrzující pravidlo. Pravidlem zůstává jedna škola, která je v blízké vzdálenosti od obou bydlišť rodičů. Dítěti jsou tak zachovány krom školy i zájmové aktivity.

Warshak (1996, s. 172) označil faktory pro fungující a selhávající společnou péči (Jedná se o překlad pojmu z angličtiny pro prakticky stejné uspořádání, jakým je střídavá péče v ČR.).

„Společná péče nejlépe funguje, když:

- oba z rodičů jsou přesvědčeni, že ten druhý je pro děti důležitý;
- oba z rodičů jsou přesvědčeni, že ten druhý je také dobrý rodič;
- rodiče žijí blízko sebe;
- děti samy takovou péči chtějí;
- rodiče mají ke společné péči příznivý postoj;
- jeden rodič řádně dodržuje své finanční závazky vůči druhému;
- rodiče vzájemně spolupracují;
- rodiče jsou flexibilní;
- rodiče mají slušnou úroveň komunikace;
- rodiče nezatahují děti do svých konfliktů.

Společná péče většinou selhává, když:

- jeden rodič se o děti nemůže přiměřeně starat;
- jeden rodič je zjevně proti takovému uspořádání;

- místa, kde rodiče žijí po rozvodu, jsou od sebe dosti vzdálená;
- rodiče vůči sobě pociťují silné nepřátelství i přes pokusy o zprostředkování;
- rodiče používají děti proti sobě jako pěšáky ve válce.“

4.4 Realizace střídavé péče

U rozhodování, zda zvolit po rozvodu právě střídavou péči je nutné vždy přihlížet k individuální situaci dané rodiny a jejích členů. Zohlednit osobnostní rysy rodičů a daného dítěte. Při rozhodnutí o střídavé péči je nutné zvážit aspekty, jako je věk dítěte, intervaly střídání a přesnější dohoda o tom, jak střídavá péče bude probíhat.

4.4.1 Věk dítěte

Špaňhelová (2010, 138–143) doporučuje začátek realizace střídavé péče od tří let věku dítěte. Do tří let si dítě vytváří pocity jistoty a bezpečí, je tedy vhodné zachovat stabilitu jednoho prostředí. Někteří psychologové doporučují začít praktikovat střídání později, až u dětí v mladším školním věku. Děti okolo deseti let se ke změně mohou vyjádřit a jsou schopni sami se více rozhodovat. Více rozumí časovému rámci střídání. Pro mladší děti je těžší představit si časovou posloupnost. Je vhodné vytvořit kalendář, kde si dítě dny škrtná a je v něm vyznačeno (například barevně), kdy je dítě u kterého rodiče.

Novák (2013, s. 51–88) je ve velmi výjimečných případech pro SP i před třetím rokem. Jako problematická se jeví předškolní skupina dětí od 3 do 6 let. Doporučuje SP v případě perspektivy pokračování i ve školním věku. V pubertě a adolescenci považuje za důležitý názor dítěte.

4.4.2 Intervaly střídání

Intervaly, po kterých se rodiče střídají ve výchově dítěte, nejsou zákonem určeny. (HRUŠÁKOVÁ, NOVÁK 1999, s. 30–34) Názory na intervaly střídání se liší. Někteří odborníci považují za vhodné střídání v rámci dní a jsou i názory střídání v řádu let. Novák (2013, s. 15-24) považuje za nejvhodnější střídání v týdenním intervalu.

V praxi převažuje v ČR střídání po měsíci u starších dětí, u malých dětí po týdnu. K intervalu delšímu než je měsíc, se doporučuje přistupovat jen ve výjimečných případech – například když rodiče žijí každý v jiné zemi a kratší doba je značně nepraktická. (MOTEJL, O. a kol. 2007, s. 48–50)

Špaňhelová (2010, s. 138–143) doporučuje u předškolních dětí častější střídání. Jeden týden je dítě 3 dny u otce, 2 dny u matky a 3 dny u otce, další týden je to naopak. Díky tomu se střídají v péči o víkendech. V období svátků a prázdnin je to na spravedlivé domluvě rodičů. U dětí starších pak vidí jako vhodnější delší intervaly střídání po týdnu či 14 dnech. Záleží na domluvě mezi rodiči, případně je možné varianty vyzkoušet.

Rufo (2009, s. 77–78) se přiklání ke střídání v intervalu jeden rok u matky, jeden rok u otce s návštěvami jednou za 14 dní a půlkou prázdnin u druhého rodiče. Další možností je po dobu základní školy u jednoho rodiče a po dobu střední školy u druhého.

4.4.3 Ekonomické hledisko

Rozvod je spojen i s ekonomickými změnami. Pozměňují se příjmy rodiny. V době před rozvodem rodiny hospodaří se dvěma příjmy, manželé se společně podporují. Po rozvodu se situace mění. V případě, že dítě je svěřeno do péče jednoho rodiče, znamená to pro něho větší finanční náročnost. Má stanovené výživné na děti, ale ta nedosahují stejné výše, jako byl příjem rodiče, navíc nejsou výjimkou případy, že nedostane ani stanovené alimenty. (MATOUŠEK 2013, s. 362–363) V případě střídavé péče je tomu obdobně.

Vyšší jsou nároky materiální, dítě potřebuje mít u obou rodičů svůj pokoj nebo alespoň vlastní prostor. Některé zařízení je nutné pořídit dvakrát, což si některé rodiny nemohou dovolit. (DUDOVÁ 2008, s. 64–66) Větší nutnost kooperace rodičů je nutná v případě nákupu oblečení, školních pomůcek, či výdajů spojených se zájmovou činností. Rodiče se musí domluvit na tom, jaké výdaje budou hradit společně.

Novák (2013, s. 51–88) srovnává výdaje spojené s rozvodem s náklady na pořízení dvojí výbavy pro dítě v případě SP. Dochází k tomu, že výdaje za dvojí výbavu nejsou tak závažné jak se předpokládá, navíc spousta věcí postačí jednou a dítě si je může přenést od jednoho rodiče k druhému. Soud i u SP určí výživné v závislosti na příjmech rodičů.

5 PRŮZKUM

5.1 Vymezení výzkumného problému, cíl průzkumu, hypotézy, úkoly průzkumu

Jako výzkumný problém byly stanoveny otázky: Jaký pohled na střídavou péči zastávají odborníci, kteří se s ní mohou setkat ve své praxi? Jaké klady a zápory vidí odborníci na střídavé péči?

Cílem průzkumu bylo zjistit pohled odborné veřejnosti na střídavou péči. Zjistit jaké podmínky jsou dle odborníků důležité pro uskutečnění střídavé péče. Předmětem průzkumu bylo porovnání kladů a záporů u střídavé péče pohledem odborníků, kteří se setkávají s rodinami v rozvodu. Popsat a analyzovat jaké podmínky by měly být dle odborníků splněny pro úspěšné praktikování střídavé péče. Předpokladem je, že dotázaní, kteří se střídavou péčí souhlasí, na ní vidí spíše klady a lidé, kteří jsou proti, se koncentrují na zápory.

Hypotézy jsou stanoveny následně:

- *H1: Větší procento sociálních pracovníků než psychologů preferuje střídavou péči.*
- *H2: Muži preferují střídavou péči více než ženy.*
- *H3: Mezi nejčastěji uváděné klady střídavé péče bude patřit zachování kontaktu dítěte s oběma rodiči.*

5.2 Metodika průzkumu

Byla zvolena kvantitativní metoda průzkumu pomocí dotazníku. Průzkum byl proveden formou anonymního dotazníkového šetření. Dotazník je součástí diplomové práce jako příloha č. 1. Před distribucí dotazníku odborné veřejnosti byl proveden předvýzkum.

Předvýzkum byl uskutečněn na vzorku 6 studentů bakalářského studia sociální práce. Účelem předvýzkumu bylo zjistit, zda je dotazník srozumitelný a zda na sebe otázky logicky navazují. Předvýzkum byl realizován v březnu 2013 prostřednictvím e-mailu zaslán byl dotazník s komentářem. Návratnost byla 100%. Na základě předvýzkumu byl dotazník upraven do finální podoby.

Hlavní průzkum probíhal v termínu 10. 4. 2013 – 7. 5. 2013. Dotazník byl umístěn na internetové stránky www.vyplnto.cz a následně byl odeslán odkaz na průzkum s průvodním dopisem e-mailem odborné veřejnosti. Výběr respondentů byl náhodný. E-mailové kontakty byly získány pomocí internetových stránek různých pedagogicko-psychologických poraden, oddělení sociální péče o děti a pomocí metody snowball, kdy respondenti poskytli kontakty na další potenciální respondenty. Návratnost dotazníků byla přibližně 40 %. Důvodem nižší návratnosti může být nezáměr o problematiku, nezáměr o nevyžádanou poštu v e-mailu, nedostatek času k tomu, aby dotazovaný respondent celý dotazník vyplnil. Průměrná délka vyplňování při tom byla asi 12 minut.

Dotazník se skládá celkem z 11 otázek. Bylo použito 6 uzavřených otázek, dvě polouzavřené a 3 otevřené otázky. Některé uzavřené otázky byly vícehodnotové (možnost více odpovědí). V závěru dotazníku byly identifikační otázky respondentů.

Získaná data byla zpracována do tabulek a grafů. Pro uzavřené otázky byly vypracované grafy s četností odpovědí, popř. relativní četností. Pro přehlednost jsou u otázek uvedeny absolutní a relativní četnosti v tabulkách.

5.3 Výsledky a interpretace výsledků průzkumu

Následující stránky obsahují odpovědi respondentů na jednotlivé otázky v dotazníku. V grafech jsou znázorněny výsledky. Po shrnutí dat následuje vlastní interpretace výsledků.

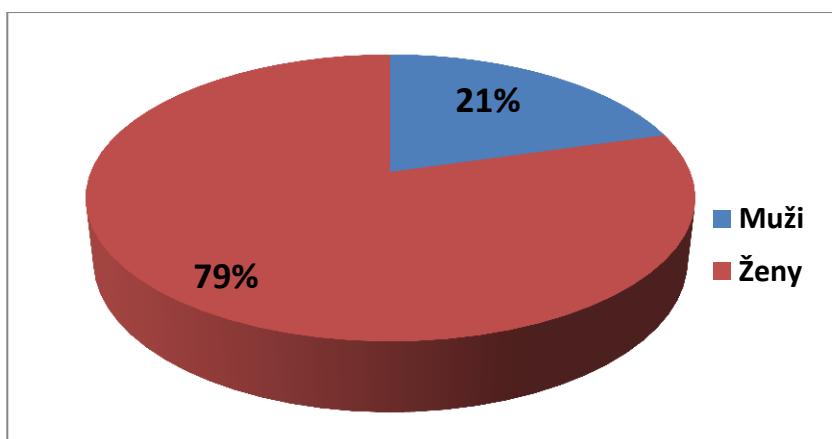
5.3.1 Charakteristika respondentů

Dotazníkového průzkumu se zúčastnilo celkem 39 respondentů. Z toho 31 žen a 8 mužů (tabulka č. 2, graf č. 3).

Tabulka č. 2 Pohlaví respondentů

Pohlaví	Absolutní četnost	Relativní četnost
žena	31	79%
muž	8	21%
celkem	39	100%

Graf č. 3 Vzorek respondentů podle pohlaví

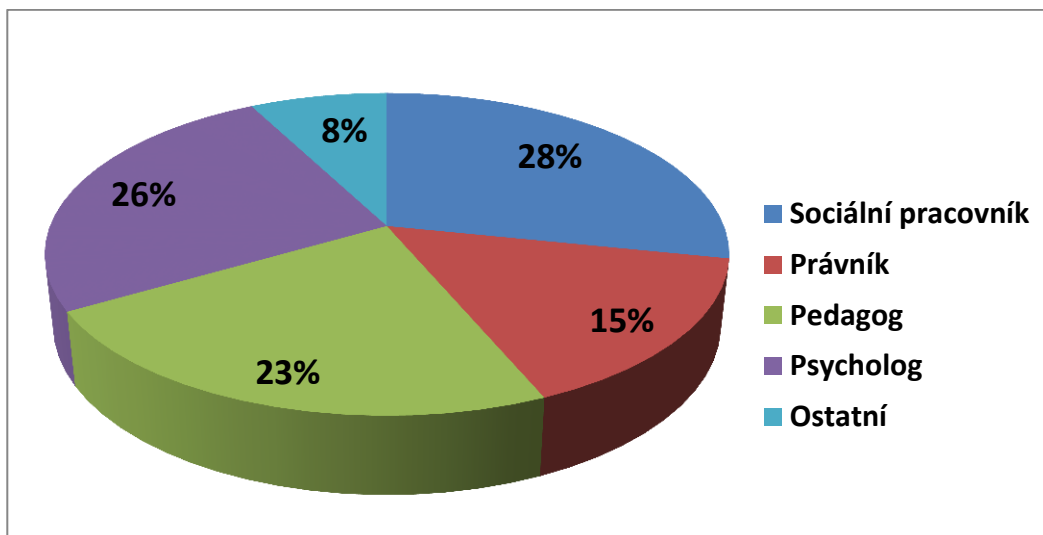

Rozdělení respondentů podle profese je uvedeno v tabulce č. 3 a v grafu č. 4. Cílem bylo oslovit co nejvíce lidí z oblasti sociálních pracovníků, psychologů, právníků a pedagogů. Mezi ostatními profesemi se vyskytují: metodik prevence rizikového chování, rodinný terapeut a soudní znalec.

Tabulka č. 3 Profese respondentů

Profese	Absolutní četnost	Relativní četnost
sociální pracovník	11	28%
psycholog	10	26%
právník	6	15%
pedagog	8	21%
ostatní	4	10%
celkem	39	100%

Graf č. 4 Zastoupení respondentů dle profese

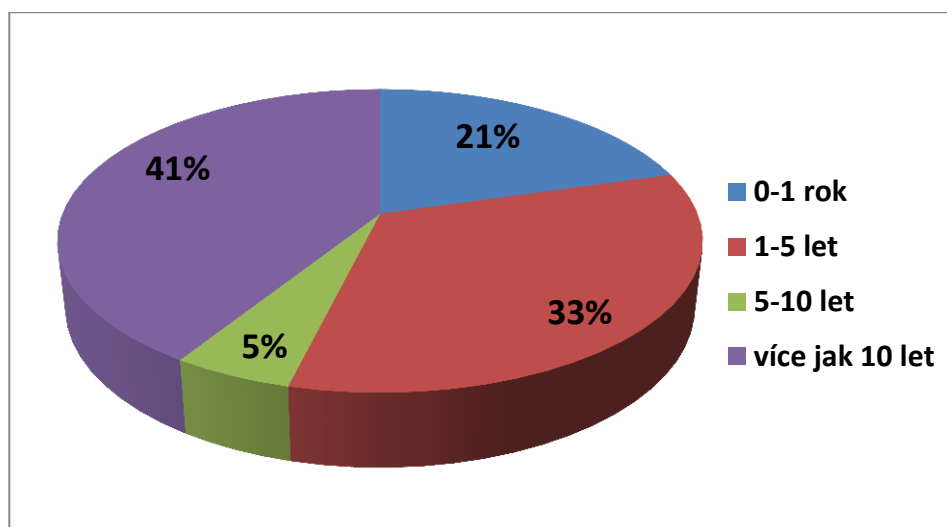
Všichni respondenti jsou ze sociální oblasti nebo blízkých oborů (sociální pracovník, psycholog, pedagog).

Délku praxe v oboru respondentů udává tabulka č. 4 a graf č. 5. Více, než třetina respondentů jsou zkušení pracovníci s více jak desetiletou praxí v oboru.

Tabulka č. 4 Délka praxe respondentů

Délka praxe	Absolutní četnost	Relativní četnost
0-1 rok	8	21%
1-5 let	13	33%
5-10 let	2	5%
více jak 10 let	16	41%
celkem	39	100%

Graf č. 5 Délka praxe respondentů v oboru

5.3.2 Vyhodnocení průzkumu

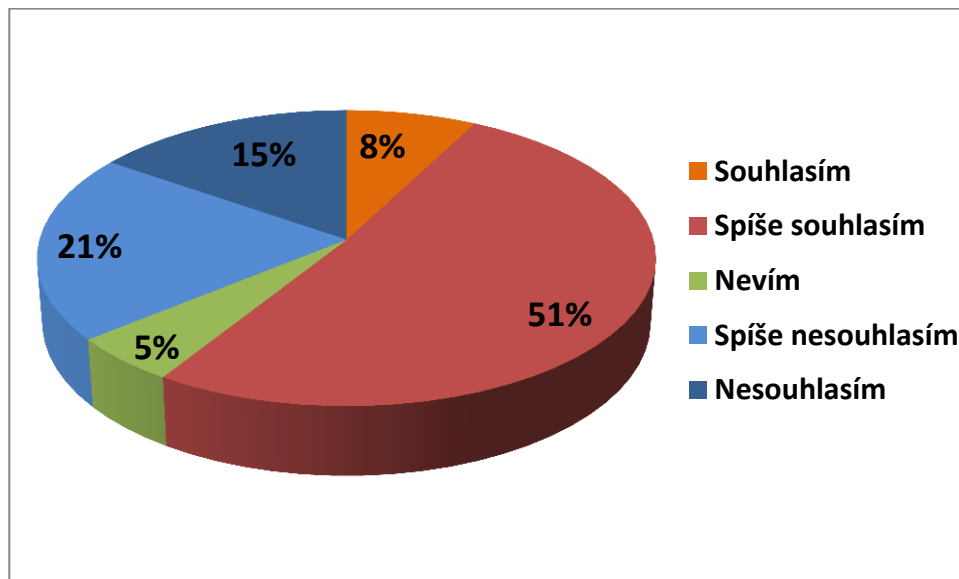
Jako první byla respondentům položena otázka, jestli souhlasí se střídavou péčí (tabulka č. 5, graf č. 6).

Otázka č. 1 Souhlasíte se střídavou péčí?

Tabulka č. 5 Názor na střídavou péči

Souhlasíte se střídavou péčí?	Absolutní četnost	Relativní četnost
souhlasím	3	8%
spíše souhlasím	20	51%
nevím	2	5%
spíše nesouhlasím	8	21%
nesouhlasím	6	15%
celkem	39	100%

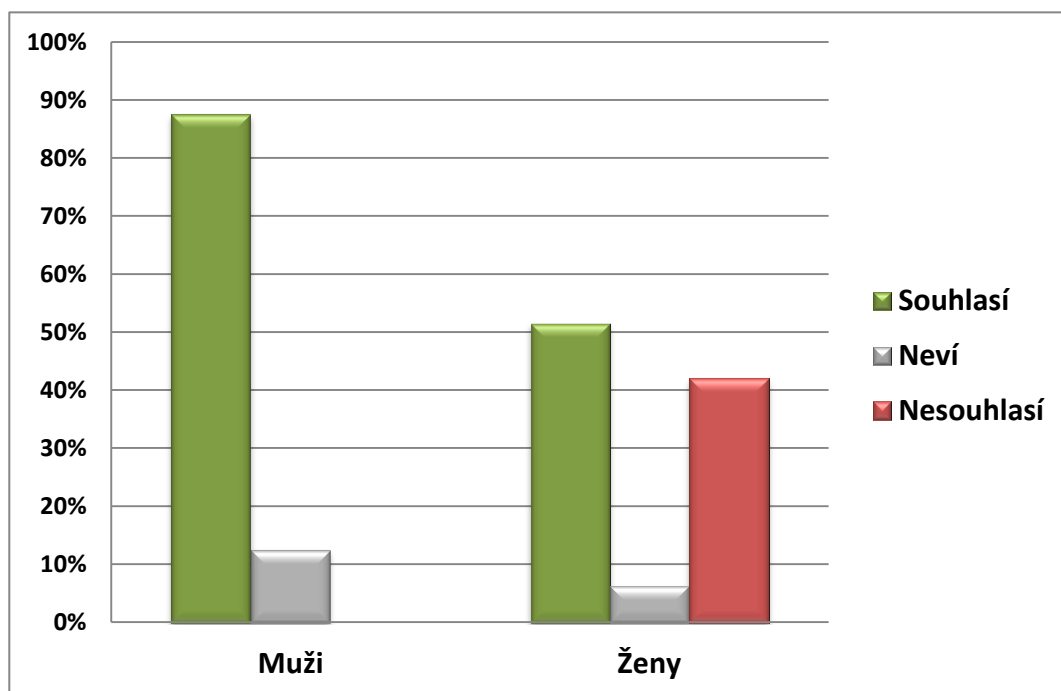
Graf č. 6 Názor na střídavou péči

Otázka číslo 1 byla uzavřená. Z grafu č. 6 vyplývá, že více než polovina respondentů vyjádřila souhlasné stanovisko se střídavou péčí. Celkem 59 % dotázaných souhlasí nebo spíše souhlasí, proti je 36 % respondentů.

Následující graf č. 7 ukazuje rozdělení odpovědí respondentů na otázku č. 1 dle pohlaví.

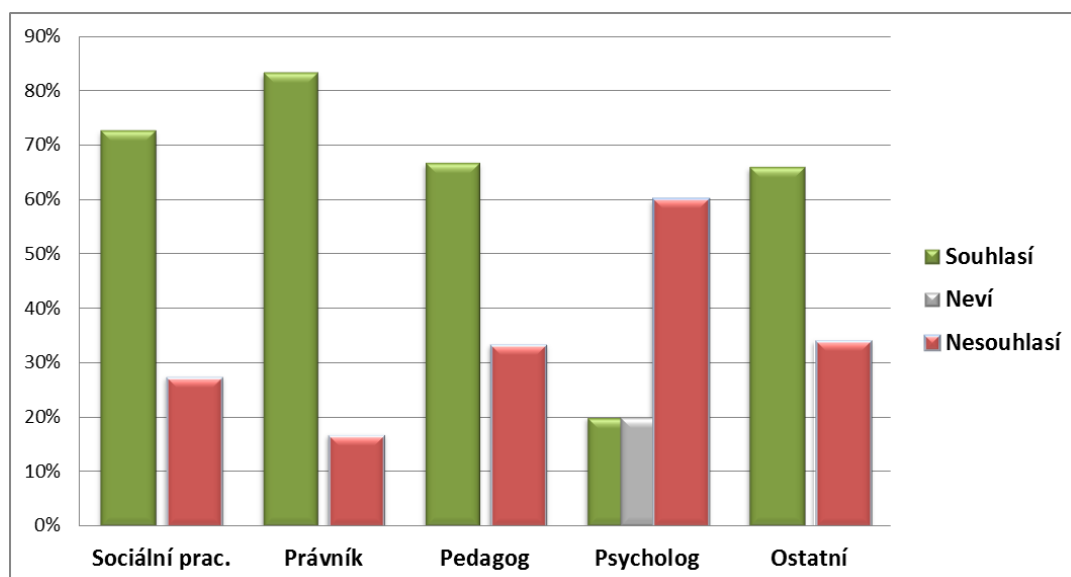
Graf č. 7 Stanovisko na střídavou péči podle pohlaví

Z grafu č. 7 je patrné, že žádný z mužů nevyslovil negativní stanovisko ke střídavé péči. Ženy vyjádřily téměř z poloviny negativní stanovisko. Tento graf potvrzuje hypotézu *H2: Muži preferují střídavou péči více než ženy. Ženy jsou opatrnější a pravděpodobně dávají přednost výchově jedním z rodičů.*

Zajímavé výsledky také ukazuje rozdělení odpovědí respondentů na otázku č. 1 podle jejich profese graf č. 8.

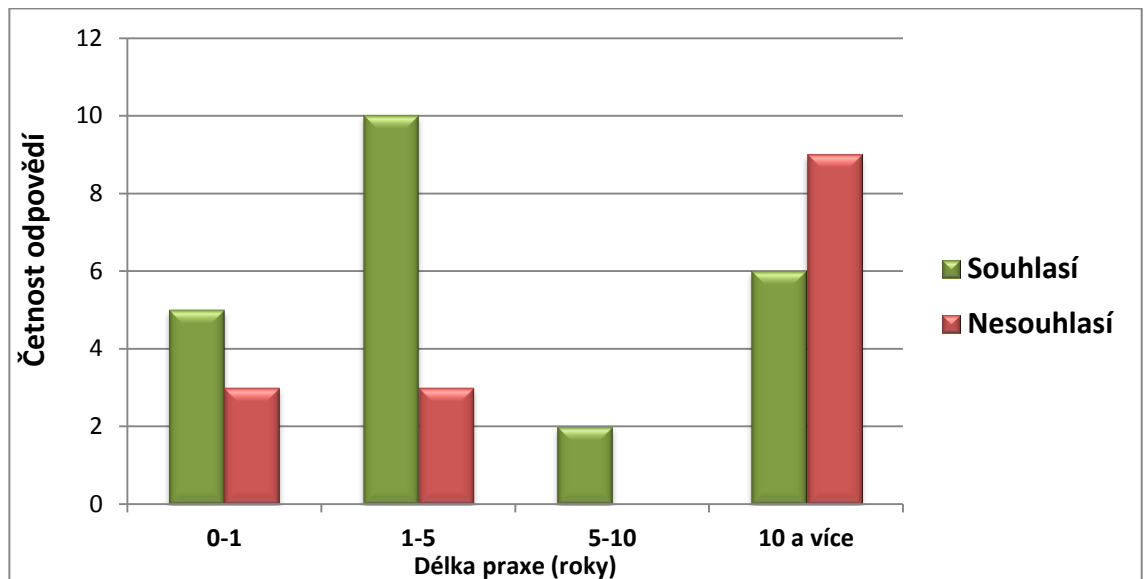
Graf č. 8 Stanovisko na střídavou péči podle profese

Tento výsledek potvrzuje hypotézu *H1: Větší procento sociálních pracovníků než psychologů preferuje střídavou péči*. Sociální pracovníci v ní pravděpodobně při dodržení určitých podmínek neshledávají riziko negativního dopadu na vývoj dítěte.

V grafu číslo 9 je zobrazena závislost souhlasného/nesouhlasného stanoviska se střídavou péčí v závislosti na délce praxe v oboru.

Graf č. 9 Stanovisko se střídavou péčí v závislosti na délce praxe v oboru

Výsledky ukazují nárůst nesouhlasného stanoviska se střídavou péčí u lidí s delší praxí v oboru. Lze jen spekulovat, zda je to způsobeno jejich negativními pracovními zkušenostmi se střídavou péčí nebo v nich stále přežívá celkově negativní přístup ke střídavé péči vyplývající ze statistik uplynulých let.

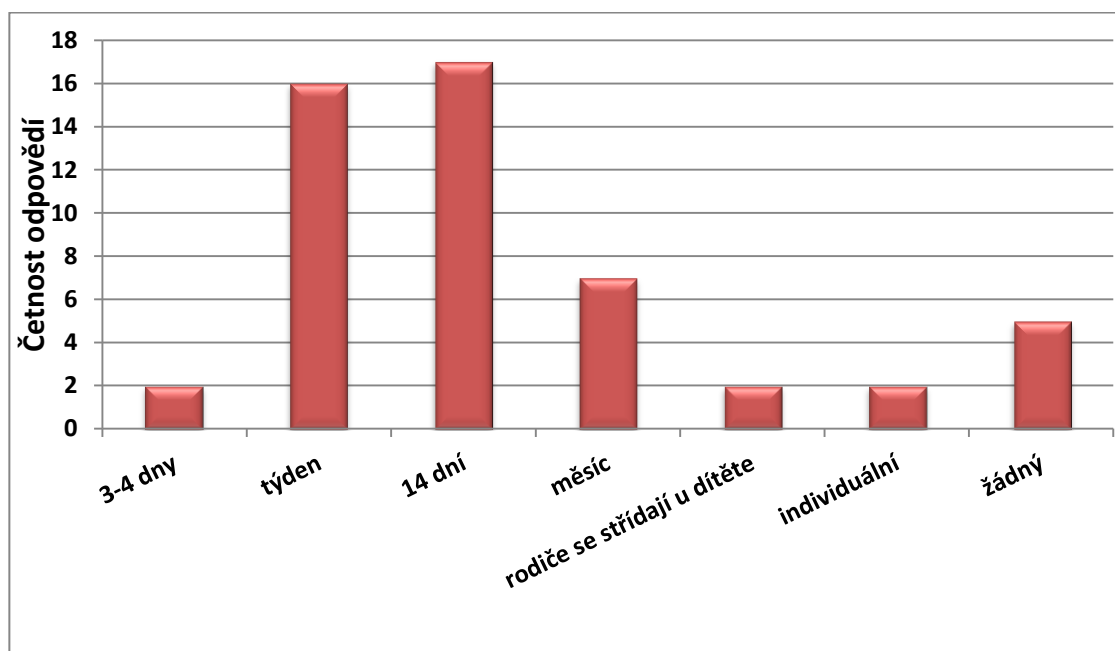
Otázka č. 2: Jaký jde dle Vás nevhodnější interval střídavé péče?

Otázka č. 2 byla polouzavřená, vícehodnotová (bylo možné vybrat jednu a více odpovědí nebo uvést svou vlastní odpověď).

Tabulka č. 6 Interval střídavé péče

Nevhodnější interval střídavé péče	Absolutní četnost	Relativní četnost
týden	16	31%
14 dní	17	33%
měsíc	7	14%
žádný	5	10%
3-4 dny	2	4%
rodiče se střídají u dítěte	2	4%
individuální	2	4%
celkem	51	100%

Graf č. 10 Četnosti intervalů střídavé péče

Z výsledků vyplývá (tabulka č. 6, graf č. 10), že nejčastěji volenými intervaly pro délku střídavé péče byly týden až 14 dní. Vzhledem k tomu, že respondenti volili i více odpovědí je možno dojít k závěru, že interval nelze určit jednoznačně. Záleží na dalších aspektech, především na věku dítěte. Sedm respondentů uvádí více jak jednu možnost vhodného intervalu střídání u rodičů. Pět dotázaných považuje střídavou péči za nevhodné porozvodové uspořádání, proto neuvedlo žádný vhodný interval. Dva respondenti uvádějí

jako nejvhodnější variantu společného bytu, kde dítě zůstává a střídají se u něj rodiče – neuvádí poté, po jaké době je vhodné, aby se rodiče u dítěte střídali. Dva respondenti uvádějí častější formu střídání. Za ideální považují střídání v průběhu týdne. Tak aby dítě bylo dítě s oběma rodiči, např. pondělí–středa u otce, čtvrtek–neděle u matky a další týden obráceně. Dva respondenti soudí, že je nutné ke každému případu přistupovat zcela individuálně, nelze tedy obecně určit, který interval se jeví jako nejvhodnější.

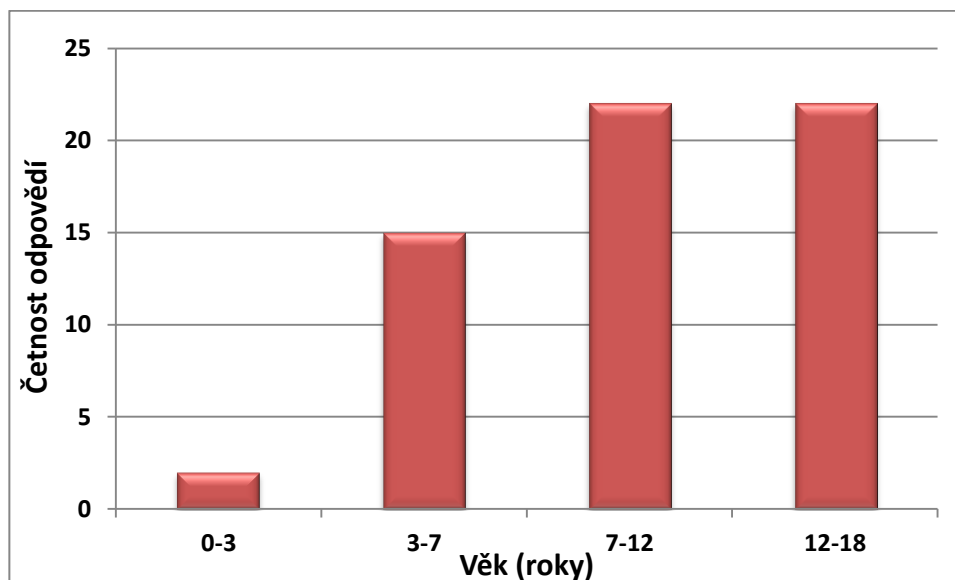
Otázka č. 3: Jaký je podle Vás nejvhodnější věk dítěte pro střídavou péči?

Otázka číslo 3 byla uzavřená, vícehodnotová.

Tabulka č. 6 nejvhodnější věk dítěte pro střídavou péči

Nejvhodnější věk dítěte	Absolutní četnost	Relativní četnost
0-3	2	3%
3-7	15	25%
7-12	22	36%
12-18	22	36%
celkem	61	100%

Graf č. 11 Ideální věk dítěte pro střídavou péči

Z tabulky č. 6 a grafu č. 11 vyplývá, že drtivá většina respondentů považuje za vhodný pro střídavou péči věk od 3 let. Pouze dva z respondentů uvádí vhodný věk do 3 let. Ani jeden

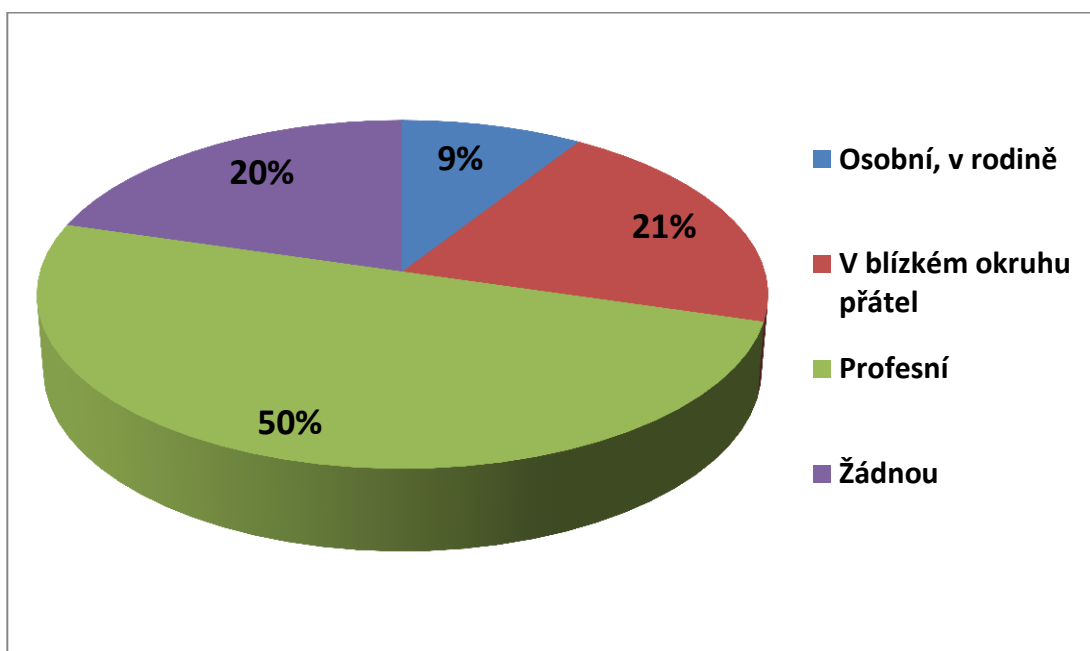
z respondentů nevedl všechny možnosti. Z toho lze vyvodit, že žádný z dotazovaných nepreferuje se střídavou péčí v každém věku dítěte.

Otázka č. 4: Jakou máte zkušenost se střídavou péčí?

Tabulka č. 7 Zkušenost se střídavou péčí

Zkušenost se střídavou péčí	Absolutní četnost	Relativní četnost
osobní, v rodině	4	9%
v blízkém okruhu přátel	9	20%
profesní	22	50%
žádnou	9	20%
celkem	44	100%

Graf č. 12 Zkušenost se střídavou péčí

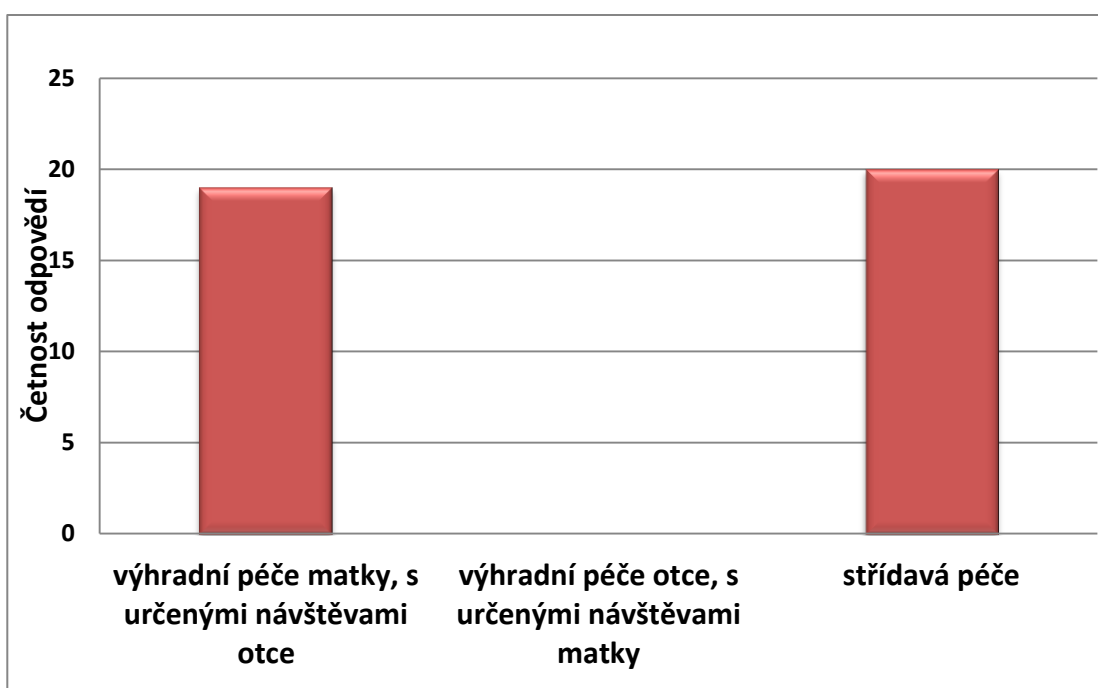
Otázka číslo čtyři byla uzavřená. Celkem 50 % respondentů se ve své praxi setkalo se střídavou péčí. Nejčastěji se jedná o sociální pracovníky a psychology. Další 30 % dotázaných má někoho ve svém okolí či v rodině, kdo má děti ve střídavé péči. Takto vysoké procento respondentů (80 %), kteří mají přímou či nepřímou zkušenost se střídavou péčí poukazuje na rozšíření a závažnost problematiky střídavé péče o děti. Je však dobré přihlídnout k tomu, že se jedná o skupinu respondentů záměrně vybraných, právě z důvodu, že se předpokládá jejich zkušenost s rodinami, které mají děti ve střídavé péči.

Otázka č. 5: Jaké porozvodové uspořádání je dle Vašeho názoru nejlepší?

Tabulka č. 8

Porozvodové uspořádání péče o dítě	Absolutní četnost	Relativní četnost
výhradní péče matky, s určenými návštěvami otce	19	49%
výhradní péče otce, s určenými návštěvami matky	0	0%
střídavá péče	20	51%
celkem	39	100%

Graf č. 13: Porozvodové uspořádání péče o dítě

Otázka číslo 5 byla polouzavřená. Tři z respondentů doplnili později u otázek, kde měli možnost napsat vlastní odpověď, že není podstatné, zda je dítě ve výhradní péči matky nebo otce. Primárně však téměř polovina respondentů uvedla výhradní péči matky, s určenými návštěvami otce jako nejvhodnější řešení. Dle údajů ze statistických ročenek Ministerstva spravedlnosti je patrné, že většina dětí je po rozvodu svěřena do péče matky – v roce 2012 se jednalo o 85,9 % případů. Do výhradní péče otce by primárně žádný z respondentů dítě nesvěřil. Tento názor se shoduje i s nízkým počtem svěřených dětí do výhradní péče otce za rok 2012 (6,6 %). Oproti tomu nadpoloviční většina respondentů považuje střídavou péči za nejlepší porozvodové uspořádání rodiny. Z dotazníků také vyplývá, že muži více volí v porozvodovém uspořádání střídavou péči než ženy. Je překvapivé, jak velká část odborné veřejnosti se přiklání k praktikování střídavé péče jako

k nejlepšímu porozvodovému uspořádání. Za poslední dekádu je vidět nárůst počtu svěřených dětí do střídavé péče. Tento počet (5,1 % pro rok 2012) však zdaleka nedosahuje hodnot vyplývajících z dotazníku. V důsledku vyšší informovanosti o střídavé péči je vidět postupná změna názoru u odborné veřejnosti.

Otázka č. 6: Vyjmenujte, v čem vidíte klady střídavé péče

Otázka číslo 6 byla otevřená. Nejvíce respondentů uvádí jako klad stejný podíl obou rodičů na výchově dítěte. Dochází k vyváženému působení matky i otce. Díky tomu není dítě ovlivněno pouze jedním rodičem a má možnost navázat s oběma hluboký vztah. Pět respondentů vyzdvihuje zachování mužského i ženského vzoru. Zachování kontaktu s oběma rodiči uvedlo celkem 75 % respondentů, tím je potvrzena třetí hypotéza *H3: Mezi nejčastěji uváděné klady střídavé péče bude patřit zachování kontaktu dítěte s oběma rodiči*. Jeden z dotazovaných k tomuto uvádí: „Dítě netrpí ztrátou lásky jednoho rodiče (...)každý z rodičů je vnímán, jako ten, který nejen odměňuje a tráví s dítětem volný čas, ale i jako ten, který od dítěte vyžaduje plnění povinností, stanovuje pravidla, sankce a hranice = u dítěte méně populární součást výchovy. Proto není žádný z rodičů v očích dítěte „hodnější“, u obou rodičů si musí plnit své povinnosti.“ Rodiče neztrácejí přehled o dítěti, o jeho zájmech a kamarádech. Každý rodič předává dítěti něco jiného.

Respondenti se shodují na nutnosti značné míry spolupráce rodičů, vzájemné schopnosti se domlouvat na podrobnostech ohledně dítěte, musejí zkrátka umět dobře komunikovat. Důležitá je dohoda a sjednocení v oblasti výchovných postupů. Dle respondentů může střídavá péče působit jako prevence proti popouzení proti druhému rodiči či proti kupování dítěte. Může dojít i k eliminaci pocitů dítěte, že u druhého rodiče není doma, jen na návštěvě. Může získat dva plnohodnotné domovy a neztratí kontakt ani se širší rodinou.

Dalším kladem je dle dotázaných možnost rodičů mít i více času sami pro sebe, když dítě je u druhého rodiče a naopak více času na dítě, když je v jejich péči.

Pro dobré fungování střídavé péče zmínili čtyři z respondentů požadavek na blízkost bydliště rodičů, aby tím byla zachována možnost docházky do stejné školy a zájmových aktivit. Jeden z respondentů uvedl: „V případě bydliště otce i matky ve stejné lokalitě a bezproblémovosti obou rodičů je střídavá péče nejspravedlivější možností rozdělení péče o dítě.“

Sociální pracovníci vidí největší klad v možnosti kontaktu dítěte s oběma rodiči a možnost výchovného působení obou. Každý druhý psycholog upozorňuje na nutnost dobře zvládnout komunikaci rodičů. Více jak polovina psychologů vyzdvihuje možnost kontaktu s oběma rodiči a možnost obou rodičů podílet se na výchově dítěte. Právníci nejčastěji uvedli jako pozitivum kontakt s oběma rodiči a vliv na výchovu dítěte. I mezi pedagogy převažuje nejvíce názor, že největším kladem je zachování kontaktu obou rodičů, s možností zapojení do výchovy a zachování vzoru obou pohlaví.

Otázka č. 7: Vyjmenujte, v čem vidíte záporny střídavé péče

Nejčastěji uváděným negativem střídavé péče byla nestálost zázemí a s tím spojená ztráta pocitu domova. Jeden respondent k tomuto uvádí: „...U ideálně fungující SP je zápor jen neustálé střídání domova, v praxi to ale není takový problém, protože dítě (zejména mladší) si rychle zvykne na pravidelné střídání, domovy má dva a zpravidla necítí handicap, že domov nemá žádný.“ Oproti tomu jiný uvádí: „Náročné pro dítě, pokud se má stále někam přesouvat, otázky typu, kde mám vlastně domov...“

Třetina dotázaných vidí velké riziko v neschopnosti komunikace mezi rodiči. Je málo rodičů, kteří se po právě prožitém rozvodu dokáží dohodnout na výchovných metodách, na určení pravidel pro ně i pro dítě a celkově zvládnout organizaci.

V souvislosti s nekvalitní komunikací rodičů může dle názorů respondentů docházet k zneužívání ze strany dítěte. V případě, že si vzájemně nesdělují informace, má dítě možnost manipulovat s rodiči, uspokojovat své zájmy a potřeby. Zneužívají toho, co jim druhý rodič dovolí či zakáže. Rodiče z obavy o ztrátu sympatií svého potomka mohou dítě podplácet, povolovat mu věci, s kterými druhý rodič nesouhlasí, např. pozdější příchody domů, účast na různých akcích, diskotékách. V důsledku špatné komunikace je možné použití dítěte jako zprostředkovatele či jako nástroj popouzení proti druhému rodiči.

Respondenti uvádí různé možné formy negativního vlivu na rozvoj osobnosti dítěte. Dítě může být zmatenější, labilnější, zmatené z neustálých změn, úzkostnější. Ne všechny děti mají vhodnou povahu pro střídavou péči.

Šest dotázaných uvádí jako velký zápor situaci, kdy bydliště jednoho rodiče je příliš vzdáleno od bydliště druhého rodiče. V případě, že musí navštěvovat dvě různé školy, musí se začlenit do dvou různých sociálních skupin, navázat více kontaktů.

Dalším problémem střídavé péče může být dle odpovědi respondentů finanční náročnost. Dítě musí mít některé věci dvakrát. Ne na všech výdajích se rodiče shodnou anebo díky rozdílným majetkovým poměrům jeden rodič na danou věc či aktivitu nemusí mít prostředky. Jeden respondent uvádí, že „střídavou péči preferují zpravidla muži, z obavy o výživné.“

Problém může nastat v případě vzniku nového partnerského vztahu jednoho z rodičů. Jednak je možná nesympatie ze strany dítěte nebo nového partnera či může vzniknout problém například při nutnosti změny bydliště.

Otázka č. 8: Představte si, že byste se ocitli v podobné situaci, jakou formu péče pro své dítě byste preferovali a proč?

Nejvíce dotázaných uvedlo, že by své dítě chtěli po rozvodu do střídavé péče. Tato odpověď se vyskytla celkem u 14 osob. Dalších 5 respondentů uvedlo, že v případě, že se s partnerem budou schopni dohodnout, tak by také volili střídavou péči. V případě, že by však byl rozvod bouřlivý a nebyla by mezi partnery ideální komunikace, volili by svěřeni dítěte do péče jednoho rodiče. Do péče jednoho rodiče bez ohledu na to, zda-li pečujícím bude otec či matka, by preferovala 8 respondentů. Většina uvedla, že pokud je možné vzájemně se dohodnout, byli by pro častější kontakt dítěte s druhým rodičem než občasné víkendy. Výhradní péči matky s určenými návštěvami otce by preferovali tři respondenti. Dva respondenti uvádí, že záleží na okolnostech a nelze jednoznačně určit. Jeden respondent uvádí, že do 7 let by dítě mělo být v péči jednoho rodiče a od 7 do plnoletosti by pak mohla být střídavá péče za splnění daných podmínek. Jeden dotázaný preferuje společnou péči a dva respondenti doporučují zapracovat na vztahu mezi partnery a snažit se nerozvádět a udržet pro děti klasickou rodinu.

5.4 Závěry průzkumu

Průzkum zjišťoval názory na střídavou péči (na její klady a zápory) odborníků, kteří se setkávají s rodinami v rozvodu. Kládl si otázky: Jaký pohled na střídavou péči zastávají odborníci, kteří se s ní mohou setkat ve své praxi? Jaké klady a zápory vidí odborníci na střídavé péči? Vzhledem k tomu, že zkoumaný vzorek je malý, nelze výsledky průzkumu vztahovat na širší populaci.

Všechny tři hypotézy (*H1: Větší procento sociálních pracovníků než psychologů preferuje střídavou péči. H2: Muži preferují střídavou péči více než ženy. H3: Mezi nejčastěji uváděné klady střídavé péče bude patřit zachování kontaktu dítěte s oběma rodiči.*) byly potvrzeny.

Průzkumu se zúčastnilo 39 respondentů. Z toho 31 žen a 8 mužů. Počty podle profesí jsou 11 sociálních pracovníků, 10 psychologů, 9 pedagogů, 6 právníků a 3 ostatní povolání.

Výsledky průzkumu se dají shrnout do následujících bodů:

- Více než polovina ze všech respondentů (59 %) projevila souhlasné stanovisko se střídavou péčí.
- Z hlediska pohlaví žádný z mužů nevyslovil negativní stanovisko, naopak téměř polovina žen (41 %) vyjádřila negativní stanovisko.
- Dle profese se nejvíce klaní pro střídavou péči právníci a sociální pracovníci. Nejméně zastánců má střídavá péče u psychologů.
- Jako nejvhodnější interval SP byl uváděn týden až 14 dní. Vzhledem k tomu, že respondenti volili i více odpovědí je možno dojít k závěru, že interval nelze určit jednoznačně. Záleží na dalších aspektech, především na věku dítěte, což byla i další otázka dotazníku.
- Naprostá většina respondentů (97 %) pokládá za vhodný věk pro střídavou péči nejdříve od 3 let.
- Z výzkumu vyplynulo, že většina respondentů (80 %) má zkušenost se střídavou péčí profesní nebo osobní.
- V názorech na porozvodové uspořádání péče o dítě se respondenti přikláněli buď ke střídavé péči nebo výhradní péči matky s určenými návštěvami otce. Žádný z respondentů neuvedl výhradní péči otce s určenými návštěvami matky.

V otevřených otázkách, kdy respondenti uváděli klady a zápory střídavé péče se většinou soustředili v případě kladů na fungující střídavou péči a v případě záporu na nefungující střídavou péči. Mezi klady střídavé péče respondenti nejčastěji zahrnuli: stejný podíl obou rodičů na výchově dítěte, možnost navázat s oběma rodiči hluboký vztah,

vyvážené působení matky i otce, zachování mužského i ženského vzoru. Za důležitou považují blízkost bydliště rodičů, aby tím byla zachována možnost docházky do stejné školy a zájmových aktivit. Zápory vidí dotazovaní hlavně v: nestálosti zázemí a s tím spojené ztrátě pocitu domova, neschopnosti komunikace mezi rodiči, neschopnosti určení pravidel pro rodiče a dítě, náročné organizaci SP, finanční náročnosti.

6 KAZUISTIKY

Následující kazuistiky jsou uvedeny pro dokreslení problematiky střídavé péče s důrazem na její klady a zápory. První případ je z pohledu muže, jehož rodiče se pro střídavou péči rozhodli v jeho 14 letech. Druhý případ je z pohledu otce, který má dceru ve střídavé péči již 7 let. Třetí případ je z pohledu matky, která má syna v předškolním věku ve střídavé péči necelé dva roky. Z kazuistik vycházející klady a zápory pro střídavou péči jsou následně shrnuty v diskuzi.

Michal, 28 let

Jeho rodiče se seznámili na střední škole, vznikla mezi nimi velká láska. Vztah trval přibližně od 16 let, první dítě se jim narodilo ve 22 letech, druhé o rok později. Svatba proběhla před otěhotněním. Bydlení měli zajištěno ve vlastním rodinném domě, jejich ekonomická situace byla popisována jako výborná. Děti byly často v péči prarodičů, z důvodu pracovního vytížení rodičů. Michal uvádí, že si na rodiče v dětství moc nepamatuje. Dětství má spojeno s prarodiči, „potokem a vesnicí“ a sestřenicemi. Přátelské vztahy měl hlavně s kamarády ze školky a základní školy. Vztah s bratrem v dětství byl v normě. V době, kdy Michal docházel do páté třídy, asi po 12 letech manželství rodičů, vyvrcholily jejich manželské problémy. Hlavní problém byla finanční situace. Matka si zařizovala restauraci, otec se díky tomu zadlužil, matka vedení firmy nezvládala, zejména kvůli dostupnosti alkoholu. Na „slepení“ vztahu si pořídili dva psy, ale ani to nepomohlo. K finančním problémům se přidaly další potíže, vše bylo nakonec zakončené bouřlivým rozvodem.

Z domu se odstěhovali jak matka, tak otec, protože neměli vyřešené majetkové vztahy. Děti nejdříve bydlely s matkou, s otcem trávili každý druhý víkend. Problematickými se staly návraty k matce. V případě opožděných návratů se matka zlobila na otce i děti. V případě dřívějšího návratu z víkendu u otce, než bylo domluveno, nastaly problémy z jeho strany. Otec si těsně po rozvodu našel novou přítelkyni, se kterou se později oženil. Manželství zůstalo bezdětné. S placením alimentů na své děti z prvního manželství měl otec přetrvávající problémy.

Michal byl dvakrát přítomen výslechu u soudu, jednou kvůli alimentům, následně kvůli střídavé péči. Michal navštěvoval logopeda ve školce, jinak žádný kontakt s psychologem či sociálními pracovníky neměl.

Michal se s otcem moc nestýkal, jeho starší bratr za ním docházel častěji. Michalův bratr navrhl společně s otcem střídavou péči v měsíčním intervalu. Otec podal žádost o střídavou péči k soudu. U soudu se děti ptali na jejich názor. Obě děti se SP souhlasily s tím, že by se to mohlo „zkusit“. Soud vyhověl žádosti otce, který stále měl problémy s placením alimentů. U otce bydlely děti ve vesnici asi 10 km od bydliště matky. Škola, kamarádi i kroužky zůstaly dětem zachovány.

V případě neshod s jedním z rodičů se problémy ve výchově dětí kumulovali, ale díky změně prostředí po měsíci se situace zase zklidnila. Michal většinu času trávil s prarodiči. Od 15 let začal navštěvovat hudební školu, začal pít alkohol a trávit více času s kamarády a kamarádkami. „U matky jsme měli svobodu, od otce jsme utíkali k babičce. Rodiče se o nás moc nezajímali. Využívali jsme toho, když jsme chtěli čas trávit s kamarády.“ Oba bratři účinkovali v hudebních skupinách, takže hodně času věnovali hraním. Na začátku čtvrtého ročníku gymnázia, kdy byl bratr první rok na vysoké škole se Michal „naštval“ na otce a odešel natrvalo k matce. Michal toto uvádí jako nejzásadnější krok v životě. Michal po hádce s otcem přestěhoval své věci k matce, s otcem se poté asi rok a půl nestýkal. Dokonce ho dal preventivně k soudu, aby na něj otec platil větší alimenty. Po dvou týdnech odešel od otce i bratr, nezvládal jeho „výchovný“ nápor o víkendech, kdy se vracel z VŠ. Od té doby bydlel Michal s matkou, domů k matce se často vracel i v době, kdy studoval vysokou školu.

Michal pocítuje nevoli k hledání nových kamarádů, má svých „20“ lidí, které zná dlouhodobě a „nepotřebuje“ další. Má problém se socializací, „pochroumané“ sociální vazby. Michal se snaží lidem nevěřit, na období po rozvodu rodičů nerad vzpomíná, rozhovor je pro něj těžký. Vzniklou situaci vytěšňuje, snaží se na toto období nemyslet.

Dnešní vztahy s rodiči: z Michalovy strany bez citů k rodičům, ti mu ale vypomáhají finančně. Přiznává, že je trochu využívá. S matkou měl vztahy o něco lepší, má ale vřelé vztahy s matčíným novým partnerem. Michal říká, že kdyby nebylo babiček, které ho vychovaly, i finančně podporovaly, tak by dle svých slov nebyl tam, kde je dnes. S jejich podporou vystudoval gymnázium a následně i VŠ.

Rodiče spolu po rozvodu nekomunikovali a stále nekomunikují. Komunikace byla omezena jen na: „Tady máš (syny)“. Ani se nepozdravili. Komunikace s rodiči byla vždy omezena pouze na provozní věci. Veškeré problémy řešil Michal s prarodiči.

Michal přesto hodnotí celkově střídavou péči kladně. Jako klad pocítuje Michal schopnost se sbalit během deseti minut kamkoliv. Zároveň má potřebu vytvořit si svůj domov,

tato potřeba je velmi intenzivní. Do současné doby měl pocit, že žádný domov nemá. Silně proto touží vytvořit si vlastní místo, kam se bude vracet. Jeho bratr je na tom obdobně. Když „houstla“ situace doma, brali bratři jako klad, že se dalo odjet k druhému rodiči – v pubertě to považovali za největší klad. Jako velký zápor pocíťovali, že si každý měsíc s rodičem hledali k sobě cestu, znovu a znovu.

Pan Dvořák, 45 let

Pan Dvořák má dceru Pavlínou ve věku 13 let ve střídavé péči, od roku 2006 po rozvodu manželství. Střídavá péče výborně funguje, s bývalou manželkou jsou schopni na všem se dohodnout. Bylo to pro oba nejlepší řešení, aby nepřišli o pravidelný a častý kontakt s dcerou. Bydliště rodičů je vzdálené asi 2 km, dcera navštěvuje stejnou základní školu, má stejné kamarády i mimoškolní aktivity.

Pan Dvořák se nechtěl spokojit s kontaktem s dcerou pouze o víkendech, proto navrhl střídavou péči. Tato forma vyhovovala i jeho bývalé manželce. Rodina a okolí ho podporovali a byli rádi, že neztratí kontakt s dcerou. Pan Dvořák vnímá, že když jsou dva lidé schopni se mezi sebou domluvit a předávat si informace, je střídavá péče nejlepším řešením. Střídavou péči realizují v týdenním intervalu. Podmínka, kterou v jejich případě stanovil soud, byla, že musí rodiče žít ve stejném městě a dcera musí chodit do jedné školy.

Kladem SP pro otce je, že může komunikovat s dítětem, není to jen „půjčování“ na pár dní za měsíc. Hodnotí, že výchova má takto na dítě lepší vliv, má možnost na Pavlínou výchovně působit. Negativně vnímá, že oba rodiče si žijí svým životem, dítě tak vidí dva póly, dítě může vnímat svět otce a matky a jejich výchovu roztržštěně.

Pokud spolu rodiče komunikují, tak v případě nějakých problémů např. ve škole, spolu otec a matka hledají řešení, sdělí si, co vidí jako nejlepší řešení, a pak o tom spolu diskutují a jsou schopni dohody. Podle názoru pana Dvořáka je třeba v první řadě brát ohledy na dítě, ale když „vymrzuje“ je nutné mu dát pevné hranice. Prošli si obdobím, kdy dcera zkoušela střídání u rodičů zneužívat. V případě, že jí jeden rodič něco zakázal, řekla, že půjde k tomu druhému, ten by jí danou věc dle jejích slov nezakázal. Dítě se v tom naučí chodit a občas se snaží zneužít situace ve svůj prospěch. Jako ochranu proti tomuto zneužívání uvádí pan Dvořák vzájemnou komunikaci mezi rodiči a určení pevných hranic.

Na druhé straně se otci nelíbí, že si dcera balí kufr každý týden. To je pro něho na SP nejnáročnější. Některé věci má Pavlína dvakrát – např. ponožky, spodní prádlo. Některé ale jen jednou – bunda, boty – ty je nutné každý týden „přesouvat“.

Rodiče se stejným dílem podílejí na pravidelných finančních výdajích (zájmové kroužky, nákup oblečení, školní pomůcky). V případě speciálních jednorázových výdajů, je to na zvážení každého rodiče, co je ochoten zaplatit.

Pavlína je schopna si sama zabalit věci, je oproti jiným dětem v tomto směru samostatnější. Zabalí si během chvilky vše potřebné. Když se SP začínali, balení věcí bylo problémové – záviselo na rodiči, a někdy docházelo k menším konfliktům.

Otec uvádí jako pozitivum, že si může regulovat pracovní dobu – v týdnu, kdy je dcera u matky pracuje do pozdních hodin, aby následující týden byl „volnější“ a mohl se věnovat dceři.

Nevýhodou je, že dítě nemá pevný řád, po týdnu se vše mění. U obou rodičů je pro dceru něco kladného a také něco, co se jí nelíbí. Občas je střídání náročné pro všechny zúčastněné, ale za přetrvávající pravidelný kontakt mezi dcerou a rodiči to jistě stojí.

Dcera má u každého z rodičů svůj vlastní prostor. U otce má svůj pokoj a u matky sdílí pokoj s dalším sourozencem. Z nových manželství rodičů má celkem tři další sourozence, se kterými vychází dobře.

SP dle otce není vhodná pro každého, ne každý si zvykne na tento řád. V jejich případě jim to nečinilo problémy. Bývalá žena s tímto uspořádáním neměla žádné problémy, dcera také ne.

Nyní by otec dceru rád získal do své výhradní péče. Důvodem je jeho nová rodina, v které by stávající manželka pana Dvořáka, preferovala plnou rodinu. Považuje za náročné mít nevlastní dceru ve střídavé péči. Z důvodu stěhování nové rodiny pana Dvořáka do jiného města se bude muset tato situace řešit. Variantou je výhradní péče jednoho z rodičů. Dcera je již starší a bude záležet na ní, k jaké variantě se přikloní.

Paní Nováková, 35 let

Vztah s bývalým partnerem trval 12 let, z toho 6 let byli manželé. V manželství se narodil syn Petr. Po letech se vztah začal rozpadat, partneři se začali od sebe vzdalovat a nakonec se Novákoví rozhodli rozejít. Novákoví nejsou doposud rozvedeni, zatím nemají soudně upraven styk s dítětem. V době rozpadu manželství byly Petrovi 4 roky, a protože oba rodiče chtěli být synovi nablízku, rozhodli se zkusit střídavou výchovu. Model střídání převzali od své přítelkyně, která má děti ve střídavé péči již několik let. Otec konzultoval své rozhodnutí také s dětským psychologem. Petr je jeden týden 5 dní u otce a poté dva dny u matky, další týden je tomu naopak. Vzhledem k jejich vzájemné vstřícné domluvě, jsou schopni se domluvit na případných změnách. Oba rodiče jsou pracovníě vytížení, často je nutné operativně upravit, který den bude syn u matky nebo u otce. Jistou pravidelnost se snaží dodržovat, aby měl Petr řád. Střídavou péči již takto praktikují rok a půl.

Matka bydlí v centru města a otec v okrajové části. Mateřská školka, kterou Petr navštěvuje je od obou domovů přibližně stejně daleko. Petr tedy po celou dobu dochází do stejné mateřské školy. Je mu zachována stejná vrstevnická skupina. Petr je v kontaktu s širší rodinou obou rodičů, pravidelně se vídá s prarodiči.

Předávání probíhá skrze školku. Ráno odvede rodič Petra do školy a odpoledne ho vyzvedne druhý rodič. V dny, kdy je Petr u otce s ním matka mluví telefonicky a otec matku kontaktuje v případě, že se děje něco mimořádného. Telefonicky si sdělí vše potřebné. Matka je v telefonickém kontaktu i s novou přítelkyní Petrova otce. Společně řeší například zdravotní stav dítěte, nákup oblečení a případné další výdaje.

Veškeré oblečení a věci běžné denní potřeby má Petr u obou rodičů, vše tedy pořizují dvakrát. S sebou si Petr nosí vždy jen batůžek s oblíbenými autíčky či jinými hračkami. Ostatní věci zůstávají vždy u otce či matky. Společně se podílejí na mimořádných výdajích, vždy záleží na dohodě.

Petr pravidelně matce vypráví, co dělal s otcem, a s příbuznými z otcovy strany. Paní Nováková v tom nevidí problém, s bývalým manželem se rozešli bezkonfliktně. Na střídavé péči se dohodli společně, oba jí považovali a stále považují za nejvhodnější variantu po rozvodu. Paní Nováková k tomuto uvádí: „Rodiče jsou dva, tak se oba dva musí o dítě starat, i když mezi nimi již žádný vztah není.“ Jako klad uvádí zachování matky i otce pro dítě. V případě výhradní péče je rodič na vše sám, musí zajistit veškerou péči. U střídavé péče vidí jako velké pozitivum, že si může lépe naplánovat svou práci. Ve dnech, kdy je syn u otce,

zůstává v práci déle, aby poté „ušetřený“ čas mohla věnovat plně synovi. Jako negativní na střídavé péči uvádí paní Nováková pouze to, že není se svým synem každý den. V případě rozchodu rodičů považuje střídavou péči za nejlepší řešení, právě z důvodu, že rodiče mají možnost se svým dítětem být více než pár dní v měsíci.

V případě paní Novákové je patrné, že hlavním důvodem fungující střídavé péče je výborná schopnost rodičů komunikovat a flexibilně se přizpůsobit potřebám druhého rodiče. Oba rodiče chtějí zůstat se svým synem a díky střídavé péči je jim to umožněno i přes jejich velké pracovní vytížení. Mají možnost skloubit kariéru s rodičovstvím.

7 DISKUZE

Diskuze shrnuje výsledky průzkumu, závěry vycházející z kazuistik porovnané s teoretickým rámcem. Průzkum se zaměřil na názory odborníků, kteří se setkávají s rodinami v období rozvodu či rozchodu.

Překvapující je počet lidí, kteří souhlasí se střídavou péčí jako porozvodovým uspořádáním. Také velké procento dotázaných by preferovalo střídavou péči, kdyby se sami ocitli v porozvodové situaci a museli řešit výchovu dítěte. Počet je značně vyšší než udávají statistiky o pravomocných rozhodnutích soudů v opatrovnických věcech (Statistické ročenky 2003–2012), i když je v posledních letech vidět rostoucí trend. Lze sice předpokládat, že skutečný počet dětí v režimu střídavé péče bude mírně vyšší, než udávají statistiky, protože mnohdy dojde k dohodě mezi rodiči bez zásahu soudů, ale i tak se budou tyto hodnoty lišit. Kladný postoj ke střídavé péči je do jisté míry ovlivněn vyšší informovaností odborné veřejnosti. Už se pravděpodobně vytratil strach “z něčeho nového“, který mohl v počátcích zavádění střídavé péče v ČR negativně ovlivnit názory odborné veřejnosti. Více se k souhlasnému stanovisku se střídavou péčí přiklání muži, ženy jsou opatrnější a dávají přednost výchově matky s určenými návštěvami otce. Ženy stále zastávají kult mateřství a preferují jako rodiče ženu–matku, jak popisuje R. A. Warshak (1996, s. 15). Z pohledu profese vyjadřují nejvíce nesouhlas se SP psychologové, kteří spatřují riziko hlavně v případě, kdy soud nařídí střídavou péči, ale jeden z rodičů s ní nesouhlasí a není ochoten se domluvit. Tento poznatek je známý, uvádí ho ve své práci také například Novák (2013, s. 15–24). Důvodem může být, že se psychologové ve své praxi převážně setkávají s případy, kdy má střídavá péče negativní důsledky. Na odbornou pomoc psychologů se rodiče vesměs obrací, až v situaci, kdy nastává u dítěte nějaký problém. Dítě je například neurotické, zhorší se jeho prospěch ve škole nebo má problémy se spánkem. U právníků a sociálních pracovníků může být kladné stanovisko ovlivněno legislativou, například právem dítěte na oba rodiče a právem rodičů na výchovu dětí.

Názor na délku intervalu střídavé péče nebyl mezi respondenty jednotný. Nejvhodnější interval je v délce jednoho až dvou týdnů. Tento poznatek popisují i jiní autoři, např. Špaňhelová (2010, s. 138–143) také vidí optimální intervaly střídání po týdnu či 14 dnech. Ovšem ostatní práce uvádí intervaly v rozmezí od několika dní (NOVÁK 2013, s. 15–24) po několik let (RUFO 2009, s. 77–78). Optimální délka intervalu zajisté bude záviset na věku dítěte.

Lze se domnívat, že čím vyšší je věk dítěte ve střídavé péči, tím méně se projeví negativní dopady střídavé péče na vývoj jeho osobnosti. K tomuto názoru se také přiklání např. Špaňhelová (2010, s. 138–143).

Názory respondentů na klady a zápory střídavé péče se shodují s odbornou literaturou. Nejčastější odpovědí na otázku, jaké má střídavá péče klady, byla možnost kontaktu dítěte s oběma rodiči, možnost obou rodičů podílet se na výchově dítěte a zachování vzoru obou pohlaví. V odpovědích se dají nalézt klady jak pro dítě, tak pro rodiče. Stejně kladné aspekty uvádí Černá (2001, s. 39–41), Novák (2013, s. 51–88) a Warshak (1996, s. 150–160). Tím byla potvrzena i třetí hypotéza průzkumu. Jak je uvedeno i v teoretické části, působení obou rodičů při výchově je pro dítě důležité. Utváří si vzorce chování, své postoje, postavení muže a ženy, formuje se jeho osobnost. Značná část dotazovaných odborníků tedy považuje kontakt s oběma rodiči za velmi důležitý, proto by bylo vhodné směřovat i po rozvodu k tomu, aby dítě bylo v pravidelném kontaktu s oběma rodiči. I v případě svěřením péče do rukou jednoho rodiče je záhodno, umožnit co největší kontakt dítěte s druhým rodičem. Za předpokladu, že není přítomna nějaká patologie. Z nedodržování pravidel a předpokladů pro střídavou péči vyplývají také její negativa. Část respondentů vidí problém v tom, že dítě ztrácí pocit domova, což ale vyvrací ve své práci Novák (2013, s. 51–88) který uvádí, že dítě nemá spojen domov s materiálem, ale spíše se vztahy ke svým nejbližším. Domovem může být dítěti dům rodičů nebo i prarodičů, ale i tety, zkrátka místo, kde je dítě přijímáno a cítí se dobře. Matějček a Dytrych (2002, s. 54) uvádí, že dítě je schopno přijmout dva světy, pokud se mu nepřátelsky nemíchají. V průzkumu každý druhý psycholog upozorňuje na nutnost dobře zvládnout komunikaci rodičů. Špatnou komunikaci může využít dítě ve svůj domnělý prospěch. Všechny odpovědi respondentů na klady a zápory střídavé péče lze najít v literatuře, tento fakt je založen na empirickém sběru těchto dat.

Předložené kazuistiky dokládají, že kvalitní komunikace mezi bývalými partnery je nesmírným kladem pro fungující střídavou péči. Pokud jsou rodiče schopni spolu efektivně komunikovat, pak lze předpokládat, že bude střídavá péče funkční. V první kazuistice Michala, který byl ve střídavé péči rodičů v období adolescence, je jasně viditelné, že pokud spolu rodiče nejsou schopni mluvit, má to negativní dopady na dítě. Michal uvedl nekomunikující rodiče v podstatě jako klad, z důvodu volnosti. Měl možnost zneužít důvěry rodičů ve svůj prospěch. Protože spolu rodiče nebyli schopni komunikovat, měl s bratrem jistou volnost v trávení času. Na druhou stranu mu chybí pocit bezpečí, pocit stabilního domova, pocit jistoty.

Ve druhé kazuistice pana Dvořáka je zachycen pohled otce. Střídavá péče zde výborně funguje, hlavně díky bezproblémové komunikaci rodičů. Na začátku si stanovili jasná pravidla, v případě problémů se společně domluvili na jejich řešení. Vymezili si, kdo bude prát prádlo, jak si budou dceru předávat, určili si finanční výdaje, na kterých se budou spolupodílet. Problémem, s kterým se nyní potýkají, je tlak nové partnerky otce na změnu bydliště. V souvislosti s tím je ohrožena střídavá péče. Rodiče považují za důležité pro dítě zachovat stejný školní kolektiv. S tímto postojem souhlasí i např. Novák (2013, s. s. 37–49). Současná právní legislativa sice umožňuje dětem ve střídavé péči navštěvovat školy dvě, ale domnívám se, že se nejedná o šťastné řešení. Dítě si musí zvykat na dvě třídy spolužáků, na různé učitele a na jejich odlišné přístupy. Být bez svých kamarádů a zmeškat důležité společné chvíle je pro většinu dětí velmi nepříjemné. Soud v tomto případě rodičům určil, že musí být dceři zachována stejná škola a bydliště v jednom městě. Otec zvažuje žádost o svěření do své výhradní péče. Změna bydliště jednoho z rodičů se jeví jako významný záporný aspekt střídavé péče. V případě, že se jeden rodič rozhodne přestěhovat, stíží se tím realizace SP. Pro dítě stěhování znamená většinou i změnu školy a kolektivu kamarádů, což je pro dítě spíše negativní. Mohou být i děti, které by snad dva kolektivy uvítaly, lze ale předpokládat, že v obdobných případech bude pro dítě lepší variantou svěření do výhradní péče jednoho rodiče s možností rozšířeného styku s druhým rodičem.

Třetí kazuistika popisuje pohled matky paní Novákové, která má svého předškolního syna ve střídavé péči. Z mého hlediska představuje plně fungující střídavou péči. Rodiče jsou schopni spolu komunikovat a kooperovat ve věcech, které se týkají jejich syna. Kladem pro všechny je možnost vzájemně se na druhého obrátit v případě potřeby. Rodiče mají možnost s dítětem být v neustálém kontaktu. Jejich syn může matce vyprávět o tom, co prožil s otcem, což považuji za velmi pozitivní projev vzájemné tolerance.

V případě, že jsou rodiče schopni spolu komunikovat a oba mají o výchovu dítěte zájem, nabízí se střídavá péče jako vhodná varianta. Za předpokladu splnění dalších předpokladů: osobnost a věk dítěte, osobnosti rodičů, blízkost bydliště rodičů.

Při případném zjištění negativních dopadů na dítě je nutné zvážit změnu porozvodového uspořádání.

ZÁVĚR

Vzhledem k již ustáleným, přesto vysokým číslům rozvodů, je patrné, že se o volbě správné péče o děti po rozvodu bude dále debatovat. Tato práce shrnuje klady a zápory střídavé péče, shrnuje předpoklady pro realizaci a aspekty na které je důležité se zaměřit při rozhodování o porozvodovém uspořádání. Práce předkládá názory odborné veřejnosti na problematiku střídavé péče. V procesu rozvodu jsou to většinou právníci, pracovníci z oddělení sociálně právní ochrany dětí, soudní znalci, případně psychologové, kdo rozvádějícím předkládá své názory na klady a zápory na jednotlivé možnosti po rozvodu. Z výsledků průzkumu je patrné, že je odborná veřejnost velmi dobře informována o problematice střídavé péče a uvědomuje si, jaké jsou nutné předpoklady pro její zdárnou realizaci a ve výsledku také všechny klady i zápory, které s sebou přináší. Přínos této práce je v propojení názorů na střídavou péči odborníků, kteří mají praktické zkušenosti se střídavou péčí. Toto propojení by mělo dobře fungovat i v praxi, jen tak lze dát největší šanci zdárnému průběhu střídavé péče s minimálními negativními dopady jak na dítě, tak i na rodiče.

Při rozvodovém procesu může být vhodným řešením mediace, kdy mediátor, v případě potíží nebo neschopnosti rodičů se domluvit na porozvodovém uspořádání, umožní dohodu. Ulehčit soudům by mohlo i zavedení obdoby Cochemského modelu, kde se na rozvodovém procesu podílí řada odborníků společně.

Podněty pro další zkoumání jsou: 1. proč se právě dané skupiny odborníků kloní či odmítají střídavou péči. Na větším vzorku respondentů zkoumat příčiny jejich postojů. Z čeho pramení jejich postoje? 2. Jaký má střídavá péče dopad na děti, které jí prošly.

Z uvedených názorů je vidět, že diskuze ohledně vlivu střídavé péče na dítě i rodiče bude nadále živá a otevřená.

POUŽITÉ ZDROJE

Literatura:

BAKALÁŘ, Eduard. Rozvodová tematika a moderní psychologie. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2006, 124 s. ISBN 80-246-1089-2.

ČERNÁ, Marie. Rozvod, otcové a děti. Vyd. 1. Praha: Eurolex Bohemia, 2001, 114, [3] p. ISBN 80-864-3211-4.

DUDOVÁ, Radka. Otcovství po rozchodu rodičovského páru. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2008, 234 s. ISBN 978-807-3301-361.

DUDOVÁ, Radka, DUDOVÁ, Tereza. Porozvodové rodičovství v české legislativě. In DUDOVÁ, Radka a Šárka HASTRMANOVÁ. Otcové, matky a porozvodová péče o děti. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2007. Sociologické studie/Sociological studies, 07:7. ISBN 9788073301248.

DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. Manželství a rozvody: praktický návod jak problémy řešit a jak jim předcházet. Praha: Linde, 2002, 104 s. Právo pro všední den. ISBN 80-861-3134-3.

FRANCOVÁ, Marie a Jana DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ. Rozvody, rozchody a zánik partnerství. 2., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, xii, 248 s. Právní rukověť. ISBN 978-807-3575-861.

GARDNER, Richard A. Syndrom zavrženého rodiče. 1. čes. vyd. Překlad Eduard Bakalář. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí v nakl. JAN, 1996, 102 s. ISBN 80-855-2922-X.

GIDDENS, Anthony. Sociologie. Vyd. 1. Praha: Argo, 1999, 594 s. ISBN 80-720-3124-4.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. Psychologický slovník. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000, 774 s. ISBN 80-717-8303-X.

HELUS, Zdeněk. Sociální psychologie pro pedagogy. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 280 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1168-3.

- HRUŠÁKOVÁ, Milana, NOVÁK, Tomáš. Reálně o společné či střídavé porozvodové výchově. Bulletin advokacie, Praha: Ústředí čs. advokacie, 1999, roč. 29, č. 3, s. 30-34. ISSN 1210-6348.
- KRAUS, Blahoslav. Základy sociální pedagogiky. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 215 s. ISBN 978-807-3673-833.
- MATĚJČEK, Zdeněk. O rodině vlastní, nevlastní a náhradní. Praha: Portál, 1994a, 98 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-852-8283-6.
- MATĚJČEK, Zdeněk. Co děti nejvíc potřebují. Vyd. 1. Praha: Portál, 1994b, 108 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-717-8853-8.
- MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. Děti, rodina a stres. Praha: Galén, 1994. ISBN 80-858-2406-X.
- MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. Krizové situace v rodině očima dítěte. Vyd. 1. Praha: Grada, 2002, 128 s. Pro rodiče. ISBN 80-247-0332-7.
- MATOUŠEK, Oldřich, UHLÍKOVÁ, Šárka. Sociální práce s rodinami v rozvodu. In: MATOUŠEK, Oldřich, KODYMOVÁ, Pavla, KOLÁČKOVÁ, Jana. Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 351 s. ISBN 80-736-7002-X.
- MATOUŠEK, Oldřich. Encyklopedie sociální práce. Vyd. 1. Editor Alois Křišťan. Praha: Portál, 2013, 570 s. ISBN 978-802-6203-667.
- MATOUŠEK, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 161 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 80-864-2919-9.
- MOTEJL, Otakar. Rodina a dítě. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2007, 215 s. Stanoviska (Kancelář veřejného ochránce práv). ISBN 978-80-254-1750-8.
- MOŽNÝ, Ivo. Rodina a společnost. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006, 311 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), 38. sv. ISBN 80-864-2958-X.
- NOVÁK, Tomáš. Rodičovské judo: dítě během rozvodového řízení. 1. vyd. Praha: Grada, 2000, 90 s. Poznej sám sebe. ISBN 80-247-0002-6.

- NOVÁK, Tomáš. Střídavá péče o dítě: zájem dítěte především. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013, 167 s. ISBN 978-802-6203-421.
- NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. Předrozvodové a rozvodové poradenství. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 144 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4714-493.
- PLAŇAVA, Ivo. Manželství a rodina. Struktura, dynamika, komunikace. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2000, 294 s. ISBN 80-723-9039-2.
- RADIMSKÁ, Radka. Společná a střídavá výchova - debata plná rozporů. Gender, rovné příležitosti, výzkum 3 (4): 10. Praha: SOÚ AV ČR, 2002. ISSN 1213-0028.
- RUFO, Marcel. Pust' mě, ale neopouštěj!: utváření zdravé vazby mezi rodiči a dětmi. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, 142 s. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-616-2.
- SINGLY, François de. Sociologie současné rodiny. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, 127 s. ISBN 80-717-8249-1.
- SMITH, Heather. Děti a rozvod. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, 183 s. ISBN 80-717-8906-2.
- ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. Dítě a rozvod rodičů. Praha: Grada, 2010, 184 s. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-3181-0.
- TEYBER, Edward. Děti a rozvod: [jak pomoci dětem vyrovnat se s rozvodem rodičů]. 1. vyd. Praha: Návrat domů, c2007, 227 s. ISBN 978-807-2551-637.
- VÁGNEROVÁ, Marie. Základy psychologie. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2005, 356 s. ISBN 80-246-0841-3.
- VYMĚTAL, Jan. Úzkost a strach u dětí. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, 181 s. ISBN 80-717-8830-9.
- WARSHAK, Richard Ades. Revoluce v porozvodové péči o děti. Vyd. 1. Praha: Portál, 1996, 237 s. Rádci pro život. ISBN 80-717-8089-8.
- SCHMIDOVÁ, Kateřina. Rozvody, rozchody rodičů a děti. Sborník studií Rodiče, děti a jejich problémy. Sdružení linky bezpečí, 2011.
- ZÁVURKA, Milan. 2011. „Problematika střídavé péče rodičů o nezletilé děti.“ Aktuální otázky sociální politiky - teorie a praxe 2011 (5th May 2011, Pardubice, Czech Republic). ISSN: 1804-9109.

Internetové zdroje:

Český statistický úřad (online) cit. 15. 2. 2014, dostupné na:

<<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>> aktualizováno dne: 19. 8. 2013

Statistiky a výkaznictví ministerstva spravedlnosti ČR (online) Justice.cz (infodata).
Statistické ročenky 2003-2012. cit. 16. 2. 2014, dostupné na:

<<http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>>

Úmluva o právech dítěte (online) cit. 19. 3. 2014, dostupné na:

<<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>>

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku ČR (online) cit. 19. 3. 2014, dostupné na:

<<http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>>

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů (online) cit.
18. 3. 2014, dostupné na:

<http://www.mpsv.cz/files/clanky/7262/Zakon_o_rodine.pdf>

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (online)
cit 10. 3. 2014, dostupné na:

<http://www.mpsv.cz/files/clanky/7263/Zakon_o_socialne-pravni_ochrane_deti.pdf>

Zákon č.108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů (online) cit.
5. 2. 2014, dostupné na:

<https://sluzbyprevence.mpsv.cz/dok/zakon-108_2006.pdf>

Zákon č. 472/2011 Sb., kterým se mění školský zákon (online) cit. 19. 3. 2014, dostupné na:

<<http://www.msmt.cz/dokumenty/zakon-c-472-2011-sb-kterym-se-meni-skolsky-zakon>>

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění (online) cit. 20. 3. 2014, dostupné
na:

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/NOZ_interaktiv.pdf>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 Dotazník

Resumé

Střídavá péče – klady a zápory

Shared Custody – Advantages and Disadvantages

Autor: Veronika Bohadlová

Současná vysoká míra rozvodovosti rodičů přináší s sebou negativní dopady na všechny zúčastněné, především ale na děti. Tato diplomová práce se zabývá střídavou péčí jako jednou z možností porozvodového uspořádání a jejími klady a zápory. Teoretická část shrnuje důležitou pozici rodiny v životě dítěte, postavení rodičů a dítěte v období rozvodu a zabývá se střídavou péčí o dítě po rozvodu. Detailněji poukazuje na klady a zápory střídavé péče a shrnuje předpoklady pro úspěšnou realizaci. Praktická část se zabývá průzkumem názorů odborné veřejnosti (sociálních pracovníků, psychologů, pedagogů a právníků) na střídavou péči: její klady a zápory, ideální intervaly, vhodný věk dítěte. Pohled na klady a zápory střídavé péče doplňují kazuistiky osob, které jí sami praktikovali nebo praktikují. Výsledky této práce ukazují, že více jak polovina respondentů z řad odborné veřejnosti schvaluje střídavou péči jako vhodné porozvodové uspořádání. Větší procento sociálních pracovníků než psychologů preferuje střídavou péči. Muži preferují střídavou péči více než ženy. Nejvhodnější interval pro střídavou péči je jeden až dva týdny, ideálně pro děti starší tří let. Ženy vidí jako vhodnou volbu porozvodového uspořádání buď ve střídavé péči, nebo spíše stále ve výhradní péči matky s určenými návštěvami otce. Nejčastěji uváděnými klady střídavé péče je stejný podíl obou rodičů na výchově dítěte, možnost navázat s oběma rodiči hluboký vztah, vyvážené působení matky i otce, zachování mužského a ženského vzoru. Zápory vidí dotazovaní hlavně v nestálosti zázemí a s tím spojenou ztrátu pocitu domova, neschopnosti komunikace mezi rodiči, neschopnosti určení pravidel pro rodiče a dítě, náročná organizace střídavé péče, finanční náročnost.

Summary

Shared Custody – Advantages and Disadvantages

Current high divorce rate has negative impact on all participants involved, mainly children. This thesis focuses on shared custody as one of post-divorce arrangements. The theoretical part summarizes important position of a family in child's life, the position of parents and children in the time of divorce, and covers shared custody after divorce. It points out pros and cons of shared custody in more details and summarizes presumptions for its successful implementation. The survey represents opinions of professionals on shared custody, its pros and cons as well as important criteria such as suitable time interval and suitable child's age for joint custody. In addition, personal experience case studies are added for better illustration. The aim of the thesis is to point out aspects that are necessary to focus on while choosing this type of post-divorce arrangement. Case studies of people who experience(d) shares custody are added for better illustration. The results show that more than half of people who have professional knowledge of the topic consider shared custody as a suitable post-divorce arrangement. More social workers than psychologists actually prefer shared custody. Men prefer shared custody more than women. The most suitable time interval for shared custody is one to two weeks for children over three years of age. Women prefer either shared custody or sole custody of mother with predetermined visits of father. The most quoted advantage of shared custody is the equal share on raising children, the opportunity to have close relationship with both parents, balanced influence of both mother and father, preservation of both man and woman role models. On the other hand the most quoted disadvantages are instable family background and associated loss of home, poor communication between parents, dysfunctional rule-establishment, complicated organization and high expenditure.

8. Představte si, že byste se ocitli v podobné situaci, jakou formu péče pro své dítě byste preferovali a proč?

9. Pohlaví:

- a. žena
- b. muž

10. Délka praxe:

- a. 0–1 rok
- b. 1–5 let
- c. 5–10 let
- d. Více jak 10 let

11. Profese:

- a. sociální pracovník
- b. psycholog
- c. právník
- d. jiné, uveďte:

Děkuji za čas, který jste věnovali vyplnění dotazníku.